

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto II.

V Celovei, 1. maja 1882.

Štev. 5.

Zvezdana.

Roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Trinajsto poglavje.

Otožen je bil isti večer v tihem gozdu. Vida se je vrnola še le pozno k družini, se vé da brez Vratislava, ktereга je izgrešila na poti. Zbledela pa je in se prestrašila, ko je videla Zvezdano nekako žalostno, gospoda Skovirja pa nikjer. Vprašala bi bila rada, kaj pomenja ta nenadna izpremema, a resno bratovo lice jej je to zabranjevalo.

Otožno je tudi nekdo drug korakal isti večer po gozdnej poti proti Pasjaku. Zapored je postal, dlan na čelo položil, v nebo pogledal, obraz skremžil in preklinjal ter se rotil v tujem jeziku. Naposled se ohrabri, grjačo krepkejšo v roko stisne in pravi: Neumnost, neumnost in otročarija vse, nič drugega kot otročarija. Vdala bi se bila in verjela, a hudič vé, kako jej je on zmotil glavo, pridobil si sree, ktereга takovo kmetsko seme vredno ni. In vendar ne morem samega sebe umeti, zakaj se mi vsiljuje njena podoba vedno v spomin, zakaj me priklepa z železnimi okovi na to gorsko puščobo. Koliko lepih, omikanih deklic je v mestu, ki bi se z veseljem oklenole moje ponudbe, a zdaj me le očaruje šestnajstletno dekletce zagorskega filistra. In naj se podere pekel, nazaj ne morem zdaj, da bi si rad. Izdal sem se, v boj postavil imé, prijateljsko svoje imé, v boj postavim naposled še svojo moč. Izgubljeno naj bode vse; če je ne morem dobiti jaz, imeti je tudi ne sme on, dokler mu more zapreke staviti sin imenitnega očeta.

Tako ugiblje Skovir na samotnem gozdnem potu in ko pride na grajsko cesto in do leseno kočo, kjer se toči popotnim ljudem slaba pijača, prestopi prag in izgine za škripajočimi durmi.

Sivolasa starka skremženega upadlega lica sloni ondi v kotu poleg edinega gosta v nekako čudnej opravi. Skovir pa pri slabej oljnatej

svetilnici niti poznati ne more, kdo je samotni pivec v zgornjem konci, zato je sede k prvi mizi in ukaže prinesiti pijačo.

„Sèm le k meni prisedite, pa tako čmerikavo se ne držite, mladi gospod grajski,“ pravi smeje in z nekakim ironičnim glasom prvi pivec, ko Skovir polno kupo med prsti vrti in koščenej postrežnej starki niti na zdravje ne napije.

Strupenega pogleda se ozrè zdaj Skovir k nasprotni mizi. Nekaj trenutkov molči, kakor da bi se hotel prepričati, ali je predrzni pivski tovariš vreden njegove družčine, a potem pravi maščujoč se nad prejšnjo predrznostjo:

„Mislil sem, da je ta beznica, ta gadji brlog le pribežališče popotnim ljudem in tujcem, a zdajci vidim, da ga obiskuje celó gospoda in grajski pisarji.“

„In pa v gorske dekle po nepotrebnem in brez uspeha zaljubljeni in žaljeni mestni gospodje. Ha ha, to je kaj vredno to, to so posebne časti za mlade kavalirje,“ odvrne še bolj porogljivo prvi pivec, sivobrati grajski pisar.

Skovir se zgane in ostrmi. Kako je znano starcu njegovo današnje kritično stališče, to mu je uganjka in prejasno je tudi, kam merijo njegove strupene besede. Razvnet po nepričakovanem odgovoru zgrabi zdajci pijačo, prenese jo k nasprotni mizi ter prisede k starcu.

„Gospod, vi ste nerazumljivi, govorite jasno!“ pristavi potem in čisto izpremenjen napije smeječemu se starcu.

„In vi ste čuden človek, povém vam na ravnost v obraz. Prej ste hoteli smešiti sivolasega nasprotnega pivca, zdaj pa ko vam je razodel vašo lastno smešnost, klanjate se mu in mu kadite. V resnici slabo ulogo igrate, prav nič boljše, kot ste jo v gozdu danes popoldne v družčini iste mladoletne črnolaski iz Zabrdja, le zapomnite si to. Vendar, da vam kar na ravnost povém, če ste prav slabo začeli in svoje ljubezni voz zavozili na napačno cesto, izgubljeno še ni vse, ako hočete ubogati in verovati ter ne več svoje prejšnje razžalitve ponavljati.“

Izgovorivši zgrabi stari kupo, trči s svojim tovarišem in vzklikne: „Na zdravje, mladi znanec, trčite s starcem, ki vam je po osodi brat, torej tudi vaš prijatelj in pomočnik, kedar ga potrebujete.“

Skovir molči, zre začudjen v svojega tovariša in pristavi: „Ko bi ne vedel, da ste grajski pisar in ta beznica zacestna kréma v obliži Pasjaka, dejal bi, da sem zašel v hudodelsko gnezdo med zaklete čarovnike. Tako pa je le interesanten moj položaj, kterega si ne vém raztolmačiti.“

„Tudi črnolaska si je mislila tako nekako, ko ste jej v gozdu njenega ljubimca začrnili, prijateljstvo ostrupili in deklici svoje skrivne želje izrekli. Politično ravno to od vas ni bilo. Lahko bi bili počakali boljše priliko,

preurno ste ravnali, prihranili bi si bili lahko sedanjo težavno nalogo. A kaj ne stori ljubezen, česa ne obljubi, česa ne pozabi! Vendar izgubljeno še ni vse. Dekletce je lepo, premoženja ima in vredno je, da stori človek nekaj več stopinj za njo, kot za kakovo drugo brez enakih lastnostij. Vendar zdaj pijte, pol skrbi iz glave in meni glavno stvar prepustite! Poravnati moram še nekaj starih dolgov, zaklel sem se o tem in ravno zdaj mi prav pride takovo naključje.“

Tako beseduje starec z nekakim posebnim navdušenjem in pogleduje jako pogosto v svojo kupo.

Svetilnica jame med tem ugasovati na mizi in kuštrava starka dremlje za durmi.

„Pozno je,“ pravi potem starec, „in tú ni kraja za takove pogovore. Tudi stene imajo sem ter tja ušesa in mrtvo zidovje izdaja pogosto.“

Po teh besedah vrže starec nekaj desetice po mizi, prime mladega tovariša za roko ter ga pelje na prosto. Temna je bila noč in luna se je skrila za oblake, ko stopata naša znanca potem po kamenitej stezi proti Pasjaku.

Ko prideta do starodavne, pol razrušene kapelice na razpotji, ustavi se starec ter zre z mračnim očesom v sivo kamenje in pravi: „Zagotavljam vas, jaz sem že jel pozabljati, kar je bilo, rad nisem mislil v minole dni. A v zadnjem času ko mi je prišel zopet on pred oči, peče me kakor žareče oglje; kedar zagledam to razrušeno kapelo, divje mi zopet oživi prejšnja strast, in moč, junaško, mladostno moč čutim v svojih žilah. Povém vam kratko, jaz že pol življenja sovražim in preklinjam posestnika na Zabrdji, in odpustiti mu ne morem, akoravno mi je morda le škodoval bolj po naključji kot z namenom. A vse eno. On je kriv, da mi je osivela prerano glava, da se potikam ubogi pisar na stare dni po gorskem zakotji, ko bi se lahko vozil njemu enako v kočiji okrog in gledal srečno družino okoli sebe. Dovolj naj vam bode to, dovolj, govoril sem preveč.“

Zopet molči starec in kakor okamenel zre na razrušeno kapelo. Čez nekoliko se zdrami, poda tovarišu roko in pravi:

„Tako, zdaj vam je znano vse. Če ljubite v resnici mlado črnolasko, če veste, da ne morete živeti brez nje, če morete zatreti zadnjo iskro prijateljstva v prsih, če vam ni nobena pot preslaba doseči svoj namen, — udarite v to desnico, nepremakljivega zaveznika in tovariša imate v meni. A vendar premislite dobro, vi ste še mladi, meni je življenje minolo, vi stavite za svoj namen vse, jaz ničesar. Le stare rane si hočem in moram ohladiti, pravice in krivice ne morem ločiti več. Sovraštvo in maščevanje se je uselilo v moje prsi, v vaših še bije ljubezen. Če morete, pustite golobico svojemu prijatelju, akoravno je ni morda vreden.

Potem pa ste tudi ločeni najini poti. Iskati si moram druge priložnosti, da nasitim svojo neizbrisljivo strast.“

„Še enkrat vam pravim, vi ste čuden človek, prijatelj, in konec vaše povesti ste mi bolj tuji kot s početka. Mene je sicer žalilo dekletce, a odpuščam mu rad. Maščeval bi se, a maščevanja ne zasluži do sedaj še nihče. Počakati hočem bodočnosti, le toliko vam povém, da ne smem več pred oči svojemu nekdanjemu sošolcu, sedanjemu svojemu tekmeču na Radovji, kajti začrnila me je brez dvombe njegova črnolaska.“

„Prav je tako, storite, kar ste izrekli, če morete. Vi še čutite, da ste nekaj sami krivi, jaz sem pa prepričan, da so me pogubili drugi. Sami se nočete na ravnost maščevati, a tvarine bodele imeli dovolj, jaz sem vam o tem porok, da si ohladite po drugej poti razjarjeno sovraštvo.“

Tako je govoril naposled s posebnim naglasom starec, stisnil tovarišu roko in se urno po stranskej poti izgubil — v nočnej temini.

„Kaj takega pa še ne,“ pravi potem Skovir sam pri sebi. „Menil sem, da živim v dolgočasnem gorskem zakotji, brez zanimivosti, brez poesije. Zdaj pa vidim, da se spletajo celi romani v mojem okrožji in da igram nenadoma sam imenitno ulogo. Radoveden sem, kaj bode iz tega. Med pisarjem in zabrdskim posestnikom je razpeto neko skrivnostno zagrinjalo, ktero se brez dvombe prej ali pozneje pretrga. In v onej katastrofi se tudi nežnej, trmastej črnolaski poniža glava za nekaj pedij. Kdo vé, ali jej ne bode še žal današnje mlačnosti v gozdu, ali se ne spominja še nekdanj svojega častilca Skovirja, ko bode že prepozno? Da, lepo je to. Maščevanja ne potrebujem zdaj. Čakati hočem hladnokrvno starčevih obljub. Prijetnejšega ni kot od daleč gledati pogin naših zasmehovalcev in jim kazati, da niso niti našega zaničevanja vredni.“

Štirinajsto poglavje.

Nekaj dnij potem se je na Radovji marsikaj izpremenilo. Gospoda Skovirja ni bilo več videti. To je opazila stara gospa s Pasjaka, pogrešil ga je gospod Kolovski; Vratislav niti Vida, sploh nihče ni govoril o njem, kakor da bi bili uzroki njegovega odtegovanja obče znani.

Le éno osebo je bolela ta izprememba, a molčala je tudi ona in trpela. Le v trenutkih ko je bila sama, v tihih večerih in v nočéh brez spanja močila je mlada Vida blazino svoje postelje z grenkimi solzami za Skovirjem, ki se je vedel tako ljubeznjivo ukrasti v neizkušeno srce mlade deklice. In še drug upliv je imela zadnja izprememba na nekoga med našimi znanci.

Vratislav je še le zdaj spoznal, da je zašel predaleč v svojej ljubezni, da je privezan močnejše na nežno dekletce, kot bi bil sam sebi verjel in da ni pošteno in možato sklepati zveze z mlado hčerjo za očetovim hrbtom. Stopiti hoče torej kot mož k starcu, povedati mu, kar je že

gotovo sam uganil, da ljubi njegovo dekletce. In ako bi odrekel reditelj, bila bi neumnost izgubljati zlati čas tú, kjer so mu zagrenili že prvi trenotki.

Bilo je jesensko popoldne.

Gospod Kolovski je sedel na klopici pred ulnjakom z dolgoceveno pipo v ustih in opazoval je bučele, ki so se nekako otožno dvigovale v zrak in trudne počepale pred svoje tiho domovje.

Po peščenej vrtnej stezi sèm pride Vratislav in prisede k prijatelju.

„Vi opazujete bučele, gospod Kolovski, in se veselite njihovega bogatega satovja,“ ogovori ga mladi znanec.

„Da, da tako je,“ pravi starec nekako iznenadjen, puhne kaka dva pota urnejše dim, poda gostu desnico in pristavi: „Saj je pa tudi prijetno opazovati to preljubo družino. Le pogledjte, kako počeplje družica za družico k panju, kako nosi zadnje ostanke letošnje paše na skopiček in morda tudi sanja, kako bode brezskrbno in veselo počivala v dolgej zimi in uživala zaslužek dolgega truda. A tudi ljubeznjive bučele imajo svojo osodo! Kar si pribori kdo v trudu svojega obraza in kopiči od leta do leta, to uniči in razbije drugi, in nikdar ni sreče in mirú. Kdo razruši marljivim bučelam domovje, kdo jih oropa njihovega zaklada? — Človek, in kdo človeku, govorite mladi prijatelj, kdo? — Človek.“

Zadnje besede govoril je starec z nekakim posebnim naglasom ter gledal potem molčé za odletajočimi bučelami.

„In kdo nas je pooblastil gospod, da delamo tako, spoznamo svojo krivdo in vendar ne postanemo boljši? Dovolite, da nadaljujem vaše modrovanje,“ pravi potem Vratislav, in nekako tesno mu je, kajti dozdeva se mu, kakor da bi zrl danes starec v njegove misli.

„Pooblastilo, neumna beseda. Lahko bi jo izbrisali iz našega jezika. Smešno, pooblastilo! Stori to, kar ti ugaja in ne prašaj po pravici in značaji, prijatelj, to je današnje geslo, in gorjé onemu, ki je drugačnih mislij, pogubi se sam in pogubé ga drugi. Pa ne zamerite prijatelj, da sem vam danes tako nemoralen pridigar. Sem ter tja zataji človek in mora svojo nprav zatajiti, in jaz imam pravice, verjamite mi, in uzroka dovolj za to.“

„Komur se godi krivica, pomagaj si sam, takovih mislij sem véasih jaz, gospod Kolovski. Najboljše pa je zapustiti prej ko mogoče kraj, kjer mu zagrené že prve ure. Torej ne čudite se, če vam naznanjam, da sem se namenil zopet oditi iz rojstnega kraja, kjer puščam edini spomin, da sem našel ondi pravega prijatelja v vas, ki me umé — drugega — pa —.“

Poslednjega stavka ne izgovori mladi doktor, temveč glavo si podprè v dlan in zre molčé pred se.

„D drugega pa nič kot prepričanje o prejšnjej mojej trditvi, da človek,

le človek podira srečo človeku," pristavi starec in se nekako radovedno v svojega tovariša ozre. „A oprostite, jaz nimam rad skrivnostij. Znano mi je, da se vam je zgodila krivica, a že s početka, to se pozabi. Zatorej odobrujem vaš namen. In ko bi mi ne bili vi sami tega razodeli, svetovati bi vam bil moral to sam, akoravno vam pravim, da vas imam rad. Ne govoril bi resnice, ko bi dejal, da vas ne bodem prav nič pogrešal, tako brezčuten nisem, da si sicer proze polen. Manjkalo vas bode sicer še komu drugemu, a boljše je bajè navaditi se ločitve prej nego pozneje. Razumete me, gospod doktor, kaj mislim s temi besedami, in ko bi bili vi na mojem stališču, dejali bi, prav ima.“

Vratislav se zgane. Prejasno mu je, o čem govori starec, a tudi nerazumljivo, kako da je tako natančno znan z njegovim kritičnim položajem.

„Zdaj imam še časa z njim o tem govoriti, zdaj dokler še imam priložnosti; vse dobljeno ali izgubljeno vse,“ misli si Vratislav, podá svojemu tovarišu desnico in pravi:

„Ne zamerite, jaz sem vašo prijaznost in gostoljubnost zlorabil. Za vašim hrbtom sem začel ljubezen z mlado Zvezdano in volitve nimam druge kot prositi vas, da dovolite, če smeva biti srečna oba, ali pa se poslavljam danes morda za vselej od vas.“

„Tako, to je vse, kar vas teži. Povedati vam moram, da mi niste nič novega razkrili. Jaz sem sicer sivolas, a videl sem dobro, kaj vas pogostoma k nam vabi. S početka me je veselilo to, kajti spoštujem vas, kakor sem že dejal, v poslednjem času pa sem se prepričal, da bi bilo bolje, ko bi vi ne bili nič drugega kot moj sosod in prijatelj.“

Tihota nastane potem, da se čuje posamezen orumenel list, ki se vrti v rahlem šumenju raz sadnega drevesa.

„Gospod Kolovski, ali je nesreča, če ljubim vašega otroka, če ljubi Zvezdana mene in če zastavljam za to moško svojo besedo?“ odvrne naposled doktor osupnen.

„Lepo je to, nikdar nisem dvomil o vašem poštenju, a pomisliti je treba, ali ni drugih uzrokov, ki bi zavirali srečo dveh src. Že zaradi tega ker sumite, da bi vam utegnel biti vaš prijatelj na škodo, obupujete ter hočete zapustiti domovino in ljubljeno deklico, kakor pravite; kaj bi še le storili, ko bi vas zadelo kaj resnega, ko bi imeli pravih uzrokov k temu? Prijatelj, ko bi vam jaz hotel pripovedovati zgodovino svojo in svojega otroka, o čemer sem se zaklel, da ne bodem nikdar govoril, zamenili bi vi brez dvoma svoje misli, in ne rekel bi, da ste mi storili krivico. Pa pustiva to, čemu vzbujati podobe, ki niso izmed najlepših? Jaz pravim, da je dekle zdaj za možitev še premlado, da je najboljša za vas, da si ogledate nekaj svetá, poskusite srečo v svojem stanu. In ako med tem zagorskega zakotja, svoje domovine, mene in — Zvezdane ne

pozabite, veselilo me bode, ko se zopet vrnete. Zdaj mi ni mogoče storiti za vas še ničesar, posebno ker niti ne vém, ali me neke izpremembe ne preženó celó iz tega preljubljenega kraja.“

Dalje ne more govoriti.

„Dejali ste, naj grem, gospod Kolovski, in jaz vas ubogam. Dva prijatelja sem imel v domovji, tú v gorskem zakotji; prvega zapuščam in prosim odpuščenja, kajti storil sem mu krivico, in to ste vi; drugega preklinjam, kajti z nesramno roko je pretrgal vez skrivne ljubezni in pospešil mojo ločitev. Rad mu grem s poti, rad se mu umaknem. Prepričan sem, da je vsaj po zvunanjih okoliščinah vrednejši Zvezdane kot ubogi kmetški sin, kateri si še le mora z lastnimi rokami zidati svoj obstanek in bodočnost.“

Izgovorivši vstane polahno Vratislav, podá nekako mrzlo starcu roko in menéč, da v nekterih dnevih odpotuje, zahvali se za gostoljubnost in prijateljstvo.

„Braniti vam ne morem, da odidete, le svetujem vam, pojdite zdaj, če je mogoče. Zdaj sodite krivo moj svèt, a pride morda čas, ko bodeite dejali: Stari prijatelj je imel prav, on je poznal svet.“

Tako beseduje starec, ko spremlja doktorja do vrtnega obrobja; a ondi postoji in gleda nekaj časa za njim. „Blag mož je to,“ pravi potem. „In zakaj ni takim ljudem odločena lepša osoda? Zakaj je moral priti pod mojo streho, izpod ktere se vrača s krvavečim srcem? Vse bi storil, ko bi mu mogel pomoči, a zdaj ne morem. Nemesis, Nemesis! tvoja preganjalska nit še ni pretrgana in tvoja čaša, iz ktere že trideset let pijem, še ni izpraznjena!“

Vratislav ni čul zadnjih besed, in prav je bilo tako. Dovolj je imel svojih lastnih temnih mislij, prevelik je bil labyrint, po katerem se mu je podila podoba za podobo, nasprotje za nasprotjem.

„Nekdaj sem mislil, da poznam svojega starega prijatelja, zdaj mi je jasno, da sem se motil. Nekaj skrivnostnega je imel vedno v svojem govorjenji in povsod, in če se ne goljufam, v nekakej čudnej zvezi je z gradom na Pasjaku in njegovimi prebivalci. Zakaj pa mi ni sicer ničesar omenjal o grajskih, kakor da bi mu bili tuji, in ko sem jih spoznal jaz, vidi se mu, da mu ni povšeči takovo znanje. Uganjka, v resnici čudna uganjka je to, ktero nešem iz domovja zopet na tuje, in zlati gradovi, ktere sem hotel zidati tú na rojstnej zemlji, razrušeni so za vselej.“

Takih mislij polen pride Vratislav do gozdnega obrobja, kjer je prvič zaupno govoril z Zvezdano in kjer mu je odljudni grajski pisar zastrupil najlepši trenotek njegovega življenja.

In predno se zavé v takem premišljevanji, zakliče ga ženski glas. Ozre se in zagleda na samotnej klopici črnooko dekletce, ki se mu nasproti smeji in ga pozdravlja.

Rad bi šel mimo, ne govoril bi več z Zvezdano, mož bi bil, storjenih sklepov bi ne prelamljal, a mogoče ni. Saj mu tudi dekletce ni nič žalega storilo, kako bi mogel tako trdosrčen biti, da bi se po krivici maščeval!

In k njej hiti tedaj in sede na klopico ter se trudi, da bi bil vesel kakor prejšnje dni. Vendar preje goljufamo največjega modrijana nego ljubeče žensko okó.

„Kaj ti je, ljubi Vratislav, danes? Otožen si, prave besede nimaš za me, in dozdeva se mi, kakor da bi ti bila nestrpna moja družčina?“

„Krive so take misli, Zvezdana! Glej, jaz sem vesel ali vsaj biti moram. In nespametno bi bilo, ko bi žaloval človek, kedar se poslavlja od prijateljev, ki mu svetujejo in želé, naj kmalu odide.“

„To so brezsrčne besede, Vratislav, in jaz jih ne umem. O govori jasno, nekaj imaš na srci, kar ne zaupaš meni, ker me ne ljubiš več,“ vzdihne naposled deklica, ovije beli roki okoli njegovega vratú in glas jej zamrè na ustnicah.

„Zvezdana, jaz grem, tajiti nočem več. Iti moram in celó tvoj oče mi svetujejo, da je boljše tako za me in za te. Pozabi me, to te prosim; okleni se drugega, ki te je bolj vreden od mene in bodi srečna; če ne bodem jaz nikdar, kaj tega drugim mar!“

„Gorjé! to ni mogoče, ti ostaneš, ti ne greš, Vratislav, ali pa nisi preračunil, kaj bode z menoj,“ pravi deklica in obile solze jo zalijó.

„Utolazi se, Zvezdana! Jaz grem, ker moram iti. Znabiti še pride čas, ko se vrnem, ako pa ne, odpusti mi in verjami, da je bil tvoj Vratislav poštenjak, ki si ni hotel s silo priboriti sreče, ktere ni zaslužil.“

Izgovorivši poobjame deklico, poljubi jo v blede čelo in izgine v gozdnej seči.

Petnajsto poglavje.

Že drugo jutro zgodaj je sedel Vratislav na robu svojega kovčega in pospravljal svoje knjige, obleko in vse, kar je prinesel nekdam iz mesta, kajti odpotovati je mislil še isti dan.

V prvem trenutku niti računil ni, koliko gorjá pusti za seboj; pozabil je celó ljubezni do Vide, ki mu je bledega obraza in objokanih očij urejevala potrebne reči za odhod in si niti vprašati ni upala, kam gre in kdaj se vrne.

Vedela je pač, da je vsega tega kriv mestni gospod, isti človek, ki se je usél siloma v njeno sree, in vest jo je pekla, da tudi ona ni brez krivde, zakaj pa je bila prijazna z njim in mu je dajala povod, da se je pridružil v prej tako veseli krog?

Vratislav ni omenil niti besedice o zadnjih dogodbah, le naročal je Vidi, kaj se ima storiti s tem in onim, ko bi o njem toliko in toliko

časa ne čula. Na zadnje jej je rekel, naj bode prijazna z Zvezdano kakor doslej, naj jo tolaži, ko bi žalovala, in jej prigovarja, naj minolost pozabi.

„In še nekaj te prosim, draga Vida, in prepričan sem tudi, da me ubogaš. Vedno si bila poštena deklica,“ pravi Vratislav dalje, držeč jo za desnico in nadaljuje: „Vida, ti imaš skrivnosti pred menoj, a tega ti ni potreba, znano mi je vse. Dobro vém, da vidiš rada, ali da si vsaj rada videla Skovirja, mojega nekdanjega prijatelja in tudi jaz sem ga rad imel. Drago sem plačal to zaupanje, on je človek brez srca, brez časti. Opuščam mu jaz, odpusti mu tudi ti, a obljubiti, priseči mi moraš, da se ga ogiblješ odslej, da ne obiskuješ več gradú na Pasjaku. Če se hočeš močiti in tega ti bode potreba, kajti slabotna ženska mora imeti krepko moško podporo, izberi si mladenčca iz gorskega zakotja, katerega poznaš od mladih nog in ki si vzrastla z njim, ki ume tebe in ti njega, ki čuti več, kakor kaže, a goljufije ne pozna, in zagotavljam te, srečna bodeš. Vida, ti ne poznaš tako zvanega omikanega sveta, in srečna si, da je tako. O kolikokrat sem že dejal, zakaj si zapustil skromni dom svojih očetov, ubijal se pol svojega življenja za videzno srečo, in to moram ponavljati zopet danes, ko se poslavljam sam ne vém za koliko let od najdražjega, kar mi je na svetu: od domovja, od tebe in tvoje prijateljice. Vendar zdaj je prepozno, kar se je zgodilo, ne dá se več izbrisati.“

Tihota nastane nekaj časa. Naposled povzame zopet Vratislav besedo: „Pozvedi tudi, Vida, kako je starej gospej na Pasjaku; čul sem, da je bolna, a niti posloviti se ne morem od nje. Reci jej, da jo pozdravljam. Ona je blaga žena.“

Tako je govoril Vratislav z Vido in težko je med tem zakrival globoko žalost v srci; svete je dajal, a čutil je, da jih potrebuje najbolj sam.

Kake dve uri pozneje je že stal na Draganovem dvorišči z zelenim „kocem“ pogrnen in naprežen voziček, in stari Matijec je v praznjej obleki nakladal Vratislavove reči ter z glavo zmajeval, ker ni mogel umeti, kako more učen in imeniten gospod biti tako trmast in svojeglav, da mu kar črez noč odpotovanje v misel pride in se kar nenadoma domovja naveliča. Ali kar zdaj pridreči sèm po vasi koleselj iz gradú na Pasjaku in grajski sluga poprašuje po mladem doktorji.

„Zdaj ni drugače, gospod doktor, kar k meni prisedite pa je. Težko vas pričakujejo stara gospa in slabo jim je,“ pravi sluga, ko trenotek pozneje pred Vratislavom na dvorišči razoglav stoji in na vso sapo naročilo svoje gospodinje razklada.

„Čudno naključje je to, nerazumljivo,“ misli si Vratislav. „Prej me

nenadne neprijetnosti iz doma podé, in ko je izvršeno vse, pride drugi in kliče: Stoj, ne hodi!“

Po takovem modrovanji ukaže Vratislav hlapcu, naj voz zopet razpreže in si vožnjo za prihodnje jutro prihrani. Sam pa h grajskemu slugi na voz prisede in se namesto proti jugu na tuje — na zahod v grad na Pasjaku odpelje.

Kako se začudi Vratislav, ko pol ure pozneje v bolniško sobano stopi in staro gospo v mehkem naslonjači, z vezanjem v roki in ne ravno bolezní oznanjuóega lica najde.

„Hvala lepa, da ste se potrudili, gospod, in lepo je, da ste uslišali mojo prošnjo in me obiskali,“ ogovori grajščakinja doktorja in mu sebi nasproti sedež ponudi. „Berem vam tudi na obrazu, da se čudíte mojej bolezni, ktero sem vam naznanila, in si mislite, da mi ni posebne sile. Resnica je to, gospod doktor. A povém vam, da sem se postarala, da ne bodem dolgo in da me v takem položaji tudi malenkosti bolj vznemirjajo, kakor pa bi bilo potreba. Zaradi tega sem vas tudi povabila in vas želela videti, predno odidete.“

Vratislav je v zadregi in osramočen. Predobro je čutil, da se je pregrešil, ker je hotel brez slovesa odpotovati od stare prijateljice.

„Ne zamerite, milostljiva gospa! Moje razmerje se je nenadno izpremenilo. Ostati mi ni več tú; prelamljati moram svoje nekdanje sklepe in obljube ter si iskati drugega domovja,“ pravi Vratislav čudéc se, kako je zvedela grajščakinja o njegovem odhodu, saj je že nekaj dnij ni bilo na Radovji!

„Iti morate, pravite, in nemudno, gospod doktor! A pravih uzrokov nimate za to, to vam povém jaz. Mračna meglica, ki je prišla nad vas, se zopet razpodi; vi pozabíte, kar je bilo, zavire vaše sreče se odstranijo in vi se zopet zaveste kakor črez noč na prejšnjej cesti in porečete: Stara gospa je imela prav, ki je trdila tako. Zdaj mi pa še podajte roko in obljubíte, da svoje prejšnje namene uničíte, na Radovji ostanete, mladej Zvezdani najlepših ur ne zagreníte in sebi mirú ne kratíte. Da vam olajšam vaše križe in težave ter poravnám vse protivje in nezgodo, ki se je jela nad vašo glavo kopičiti, priča vam je moja roka. Ná-te! porok sem vam s častno besedo, da bode resnica, kar govorim.“

Stara gospa podá čudečemu se tovarišu roko in nadaljuje: „Znano mi je, da vam je svetoval gospod Kolovski, da hitíte od tod, kjer še ni dozdam sreče za vas, in da ste zastavili besedo, da storíte takó. Tudi vém dobro, da vas je žalil grajščakov sorodnik gospod Skovir, a vse to nič ne dé. Pri takovih rečeh imam tudi jaz nekaj besede. Meni ste bili vi povšeči precej s početka. Pogledali ste svet, precej izkušnje imate, lep naslov ste si pridobili, zakaj bi ne bili vredni deklice, ki vas ljubi s prvim mladostnim ognjem in vi njo; zakaj bi se ne poskusilo, da se

osreči mladi par. Torej najprvo, gospod doktor, je to, da na Radovji ostanete in storite, kar vam velim. Potrebujem vas tudi jaz, saj ni zvedenega zdravnika na daleč okrog. Naduha in starost me tare od dne do dne, in kmalu bode treba oditi za drugimi. Povém vam, svojih ljudij nimam. Tujcem sem morala izročiti svoje posestvo, ljudem, ki mi niti hvaležni niso, kakor vidim. A med tem se je mnogo spremenilo. Našla sem človeka, o katerem sem mislila, da je izgubljen, zatoorej hočem popraviti, kar je zamujenega. Naznanjam vam, da bode ta grad in vsa lastnina, ki spada k njemu, ko mene več ne bo, Zvezdana in vaša, če vam je po godu, kajti vidva sta mi odslej najdražji osebi na svetu.“

Pri teh besedah potihne grajščakinja in si zakrije obraz v dlani, da bi utajila svoje ginenje.

Vratislav stoji kakor okamenel. Sam ne vé, ali je resnica, kar govori starka, ali se jej le meša um, ali so pa sanje, goljufive sanje.

Pred nekaj trenutki najnesrečnejši človek in zdaj obdarjen z vsem, kar more svet poželeti. Zvezdana je njegova, protivje je uničeno, lepa bodočnost v domovini se mu smeji nasproti.

„To ni mogoče, milostljiva gospa, tega ne zaslužim jaz,“ vzklikne potem.

„Prepustimo izvršenje obljubljenega bodočnosti! — Zdaj pa svetujte meni, kako naj si podaljšam dneve, ki so mi šteti; povém vam, da me še, ako vidim Zvezdano srečno in vas, veseli življenje, akoravno mi je že zagrenilo toliko in tolikokrat.“

Vratislav uredi vse, kar je bilo potreba in kar je zahtevalo oslABLJENO zdravje stare grajščakinje, in se vrača vesel in prerojen domú na Radovje.

„Nerazumljiv igralec sem, čudne uloge igram tú in razumeti ne morem, kako me iznenadja naključje za naključjem. V jutru sem se poslavljaj od domovja in vsega, opoldne pa sem zopet navezan z jeklenimi okovi na to gorsko zakotje. Stara gospa pa je več, mnogo več kot sem mislil jaz. Vidi se mi, da ima mnogo upliva na Kolovskega. Ne ostaja mi drugega kot hiteti tja in poročati nežnej deklici, da se ne ločiva, da se izgublja protivje najinej sreči, da je gospa na Pasjaku najboljša žena celega svetá.“

Tako je besedoval Vratislav samemu sebi na poti proti Radovju in je nove sklepe koval. Prišedši domú pa je ukazal, da se njegove reči zopet na prejšnje mesto postavijo, menéč, da še ostane dalje v gorskem zakotji.

(Dalje pride.)

Vojakova pesen.

Bog vam grehe naj odpústi,
 Imenitna vi gospôda,
 Preučena vi gospôda! —
 Tam — vrag védi, kje-li neki —
 Mesto je in tam palače
 Lepe, drage in visôke.
 V tistih pa so mize dolge —
 Če tovariš ní mi lagal,
 Ki mu zibel tam je tekla,
 Tam mu tekla v tistem mestu —
 Dolge in klopí okoli.
 Tam se zbirate gospôda
 Imenitna in učena,
 Iz dežel, kjer solnce vzhaja,
 Iz dežel, kjer spet zahaja;
 Tudi turski cesar baje
 Pošlje svojega vezirja . . .
 In ko zbrani tam sedite,
 Modre kujete ukrepe,
 Zvite vijete pogodbe:
 Kjé bo vojska zdaj se vnéla,
 Kdó bo v boji divjem zmagal,
 Kdó bo klanjal se zmagalcu
 Vračajočemu se s polja,
 S polja, kjer krvavo žetev
 Žanje smrt, ženica bela . . .
 Pa jo vkrene vaša glava,
 Glava modra in učena,
 Da se ima i brez kivi,
 Krvi mlade in nedolžne
 Tisoč in tisoč junakov
 Mir, pravica spoštovati
 Med naródi, med gospódi
 Po vsem širnem, božjem svetu!
 In po dolgem, glasnem kregu
 Vsi ste énih, zložnih mislij.
 Pa zapišete pogodbe,
 Pa narišete načrte,
 Ki jih vsakter spoštovati

Mora, da ne bode zopet
 Krvi treba prelivati
 Tisoč in tisoč junakom.
 Pismo spisano, prebrano,
 Vsem je všeče in po godu.
 In razpošlje to se pismo
 Kraljem in cesarjem urno
 Tjá, kjer solnce nam izhaja,
 Tjá, kjer solnce nam zahaja,
 Tudi turskemu cesarju
 Nése mi vezír to pismo . . .
 Ali prazne so pogodbe,
 Ali prazni so načrti,
 Prazne, nične so in puhle
 Vse besede v tistem pismu,
 Ki o miru govorijo,
 Ki o zlogi govorijo
 Med naródi, med gospódi
 Po vsem širnem, božjem sveti!
 Svet le hoče mir imeti,
 Ki però ga naše piše!
 To però je meč jekleni!
 V kri človeško se pomáka,
 Črke nam rudeče piše
 Tam po tužnem, bojnem polji . . .
 Oj! kakó je róke vila
 Žena moja, me prosila;
 V srce pèkle so me solze,
 Solze dece zapuščéne! — —
 Ali stoj! — Dolžnost me kliče
 Bránit carja, domovino
 Tam na polji, kjer krvavo
 Žetev žanje žena bela. —
 Sréno stopam, se ne vstavljam,
 A gredóč popévam, molim:
 Imenitna vi gospôda,
 Preučena vi gospôda,
 Bog vam grehe naj odpústi! —

Mačeha.

Novela. Spisala *Paulina Pajkova*.

(Dalje.)

X.

Bodanski je bil razumen in značajan mož. Tudi brez prošnje Eufemijine, da zamolči Elzi njuno nekdanjo zvezo, bi jej on ne bil tega iz dveh vzrokov odkril. Prvi je bil ta, ker mu je bil spomin na svojo prvo ljubezen tako svet, da je menil oskruniti ga, ako bi ga komu zaupal. Drugi vzrok pa je bil še važnejši. Našel je namreč Eufemijo tako močno njemu nasproti spremenjeno, da je sodil, da ga ona ni nikdar mogla tako iskreno ljubiti, kakor je nekdanj mislil. In to zavoljo tega, ker je bilo njeno obnašanje proti njemu še vedno enako mrzlo, da-si jej je bil on svoj pregrešek priznal ter jo prosil odpuščanja in Eufemija mu bila zagotovila, da bosta za naprej ostala prijatelja.

Ko bi njen soprog še živel, sklepal je Bodanski čestokrat svojo sodbo in pogled mu je pri tem mračen postajal, še pohvalil bi njeno ostro postopanje z menoj. Ali zdaj ko je že poldrugo leto vdova, čemu to njeno vedno izogibanje, ta maločutnost v pogovorih z menoj? — Zato se mu je zdelo nepotrebno, da bi kalil Elzi mir s samimi sencami že davne preteklosti. —

Potem ko je Bodanski zopet našel Eufemijo, ktere podoba mu je skozi celih dvanajst let edina pojila fantazijo in mu krepčala pobito sree, občutil ni več za Elzo niti polovice onega zanimanja, ktero je s početka zá-njo gojil.

Da-si bi bil zdaj on najrajši pretrgal z njo vsakoršno zvezo ter živel zopet v spominih na svojo izbeglo srečo, vendar je bil toliko mož, da ni nikdar niti mislil prelomiti jej dane besede. Hotel je postati Elzin soprog, samo odlagal je to vedno na daljši čas.

V toplicah je bil z Elzo sklenol, da bode njuna poroka v jeseni. Ko je pa prišla jesen za Elzo s prepočasnimi, za Bodanskega pa s preurnimi koraki, odložil je ženitev iz malenkostnih vzrokov na prihodnji pust.

Prihajal je redoma vsako soboto obiskavat svojo nevesto; mudil se je na njenem domu poldrugi dan in ta čas je večjidel le s svojo nevesto prebil, a vsakokrat je odhajal bolj pobit in sam s seboj bolj nezadovoljen od nje.

Eufemija se ga je kolikor mogoče izogibala. Po prvem svojem pogovoru se nista več sama sešla v družbi. Silila je celó, da bi se poroka čim preje izvršila.

Bodanski je občudoval veliko skrb in ljubezen, ktero je Eufemija

pri vsakej priliki izkazovala Elzi, in čudil se kako more Elza tako malo-čutna biti proti tolikej nesebičnej vdanosti. Elza je namreč po zadnjem prepirljivem besedovanji z Eufemijo postala proti njej neuljudna ter jo bolj ko mogoče prezirala. —

Bodanski je hotel Elzi očitati njeno nedostojno obnašanje proti Eufemiji, a bal se je, da bi se pri tem ne izdal. Kajti že ako je le slišal Eufemijino imé imenovati ali pa čul o njej govoriti, razvnelo ga je to takó, da je bil potem nekaj časa v neprijetnej zadregi.

Zastonj se je boril proti temu mogočnemu čuvstvu, ki ga je čim dalje tem bolj svojeglavno zasledovalo; vendar pa ni nič drugega s tem dosegel, kakor da se je začelo njegovo zdravje hujšati.

Njegovo lice prej zdravobarvno, postajalo je rumeno in upadlo; oči prej bistro-gibčne, gledale so zdaj medlo ter z nekim nemirom vedno nekoga iskale.

Ko sedi zopet nekega dne poleg svoje neveste in ga ona z vprašanji osipuje ter zahteva nasvetov, kakó bi naj uredila sobe svojega bodočega stanovanja, kakšne barve njemu najbolj godijo i. t. d. in je bil on pri tem malobeseden in raztresen, očita mu Elza občutljivo pa z ljubeznijo: Ljubi Arnold, Vi se pač preveč trudite s svojim poklicem; Vi ste gotovo bolni, kajti že nekaj časa opazujem, kako Vaše lice upada. Ko bodem jaz Vaša soproga, ne bodem dovoljevala, da bi brez počitka noč in dan letali k bolnikom.

In ko je takó govorila, obrnola je svoje od ljubezni oživiljene oči sramežljivo v tla in rudečica, ki jo je pri tem naglo in močno oblila, jej je ljubko pristojala. —

Izpolnjevati svoje dolžnosti je vsakemu človeku prva dolžnost, odvrne resno Bodanski, ki je predobro vedel, kje tiči uzrok njegove telesne slabosti. Kakó bi mogel po noči mirno dalje spavati, ako vém, da me bolnik potrebuje, da mu jaz s svojo pričujočnostjo polajšam bolečine, morda celó življenje rešim? —

Kako ste blagi, pravi nato Elza mehko in kakor se je videlo vsa vá-nj zamaknena. Kakó rada bi tudi jaz kaj posebnega za Vas storila, da bi Vam izkazala, kako Vas častim! —

Ali me ne ljubite že dovolj, Elza? reče Bodanski nekako ginen in z negotovim glasom, ter prime njeno roko, ktero mu je bila ona govore déla na ramo, in jo nežno boža. Uboga devojka, mislil si je pri tem, kakó si mi vdana, ali jaz te vendar pri vsej svojej najboljšeji volji ne morem več ljubiti! —

Ah, to ni nič Arnold; Vas ljubiti je največja sladkost, déje Elza prijetno strepetaje pod utisi njegovega ljubkovanja. Jaz bi bila želela, da bi mi bili prepovedali pisariti, kakor me je vedno strašila Eufemija, da mi boste. Potem bi Vam bila vsaj že nekaj žrtvovala. —

Eufemija? — Kaj je dejala gospa Eufemija, seže jej nestrpljivo Bodanski v besedo in izpusti kakor prestrašen njeno roko. —

Elza mu je bila takoj prvi dan, ko jo je bil Bodanski obiskal, odkrila, da pisari in mu je tudi čitala nekaj drobiža izpod svojega peresa. Toda Bodanski, takrat še ves omamljen od občutkov svojega snidenja z Eufemijo, še poslušal ni, kar mu je ona čitala, še manj pa da bi mu bilo prišlo na misel prepovedati jej to. In tudi pozneje so se njegove misli premalo pečale z njegovo nevesto, da bi se bil zanimal za njeno delovanje. Njegov duh je vedno z neko trmo le v preteklosti živel, v dobi svoje prve ljubezni z Eufemijo; od tod pa se zopet povrnil k Eufemiji kot vdovi, in samó na njenem kretanji in govorjenji je visela njegova duša. —

O nič kaj posebno važnega, odgovori Elza na njegovo vprašanje s sladkim nasmehom. Kar je Eufemija večkrat trdila, to je bil zopet le majhen dokaz njene neizmerne zavidnosti. Rekla je namreč, tako nadaljuje z zadovoljnostjo in gleda hvaležno Bodanskega, da mi ne boste nikdar dovolili, da bi bila pisateljica, ker Vi znameniti možje ljubite priproste in samo za dom živeče ženske. —

Tako je trdila gospa inspektorica? poprašuje s poudarkom Bodanski in se zamisli. —

Da, tako nespametno je govorila ona, ki je nekaj bila moja odgojiteljica. —

Vaša odgojiteljica? ponovi on hitro in čudéč se dela velike oči. Nikdar mi niste kaj o tem povedali, Elza! —

Kaj še res niste vedeli, da je bila Eufemija moja odgojiteljica skozi celih deset let? odgovori Elza z neko ugodnostjo, ker jo je veselilo enkrat kaj neprijetnega govoriti o Eufemiji ter tako že dolgo gojeni žolč izliti nad njo. — Poldrugo leto je še le, kar nosi častno imé gospe inspektorice. —

Poldrugo leto še le? zakliče Bodanski prijetno iznenadjen in postaja pazljiv. Ne, ni mogoče, dostavi potem naglo s prejšnjo resnobo: saj toliko je ravno, kar je Vaš oče, gospod inspektor umrl. —

Elza se smeji iz celega srca, da jej skoro solze v oči stopajo in reče med smehom: Kaj ne Arnold, to je moral biti ljubeznjiv ženin, moj ubogi oče, ki se je že na smrt pripravljal, ko je svojo roko gospodični Eufemiji v zakon podal? — Hočem Vam na kratko povedati ta zanimivi roman naše rodbine.

Kakor veste, nadaljevala je živahno in češljala majhnega mačka, ki jej je bil skočil na krilo, zdaj pod brado, zdaj za ušesi, kakor se je obračal; — moj dobri oče je bil bolehen skozi celih deset let. Ker sem bila jaz njegov edini otrok in po smrti svoje matere, katero sem že v zibelki izgubila, njegov edini biser, ljubil me je čez vse. Zato sem

bila tudi vedno trmasta in nabajala vedno le v tem svoje največje veselje, da sem delala ravno temu nasproti, kar se mi je ukazovalo. In kakoršna sem bila kot otrok, takošna sem vzrastla v devojko, in takošna bodem tudi ostala kot žena!

Besedo „žena“ poudarjaje je s porednim kretanjem za trenotek nagnola svojo glavico na Bodanskega.

Da pridem h koncu, nadaljuje glavo privzdignovši; ker je oče slutil, da se njegovo življenje h koncu nagiblje, bil je zavoljo mene v večnih skrbéh. Menil je, da bodem kedar postanem sirota, menda v nadlego celemu svetu. Zato je prosil Eufemijo za njeno roko, da bi jaz izgubivši očeta pridobila mater, ki bi me imela na vajetih. Eufemija, se vé da, ní bila preveč vesela takega ženina; ali revica, kaj je hotela? Mislila je na prihodnost, slutila, da je jaz po očetovej smrti ne bodem več pri sebi trpela, ker sem bila že sedemnajstletna, in ker je najbrž tudi imela strah pred svojo negotovo bodočnostjo, privolila je rajši v poroko z mojim umirajočim očetom. —

In kako dolgo je potem Vaš oče še živel? vpraša hlastno Bodanski. —

Samo pet ali šest ur je bila Eufemija srečna soproga, reče smehljaje se Elza, a ko bi pa bila takrat mogla v Bodanskega notranjost videti, nje posmeh bi se bil menda v bridki jok spremenil. —

Neizmeren je bil upliv njenega pripovedovanja na Bodanskega. Sedel je tú, kakor okamenel. Samo prsi so se mu hitrejšje vzdigovale in ustne so trepetale pod gostimi brkami. —

Zakaj govorite tako zaničljivo o svojej materi, Elza? reče potem površno, da bi le nekaj govoril in s tem zakrival svojo zmočenost. —

Ali Vam že nisem povedala, Arnold, da mi je ona do smrti nevošljiva za vse, kar imam in znam? pravi Elza nekoliko nevoljna, ker jej ni bilo prav, da jo Bodanski svari. —

Jaz še do zdaj nisem tega zapazil, pač sem že mnogokrat občudoval njeno potrpežljivost z Vami, njeno požrtvovalnost —

Hinavščina, druga nič, pretrga mu Elza besedo nestrpljivo z roko maháje; ali ne vidite, kako je že zastarela in grda postala, odkar se jezi, da imam v Vas tako vrlega ženina? —

Bodanskemu na enkrat sapa zastane. Srce mu neha za trenotek bítí, a potem je kakor s kladvom tem močnejše udarjalo.

Eufemija me še ljubi, navdaje ga na enkrat slutnja in okó mu zasveti, kakor v vročici vsled notranje vznesenosti.

Eufemija grda? mrmra potem, kakor bi govoril samemu sebi. Nekoliko trpeče izgleda, to je res; toda gospa inspektorica je vendar najzanimivejša ženska, kolikor sem jih kdaj poznal. —

Ženska, ki je že v letih, ne more več biti zanimiva, pravi Elza slabo premagujoča svojo nevošljivost in vidi se, kakor da se hoče zajokati. —

Kaj v letih, odvrne ognjeno Bodanski; kaj se Vam ženskam vse ne zdi? Nihče bi gospej Eufemiji več let ne prisojal, kakor kakih petindvajset! —

A potem kakor da bi mu bilo žal, da se je za Eufemijo potegoval, dostavi hitro in nekako trdo: Ako pa sem rekel, da je Vaša mati lepa, s tem nisem menil, da bi Vi Elza ne bili ljubeznjivi. —

O vkusih se ne dá prepirati, pravi Elza videzno razžaljena, in po njenem obrazu, ki je bil pred nekolikimi trenotki še tako veder, razprostirala se je zdaj mračna senca. Potem še hoče nekaj dostaviti, a takoj umolkne, ker je Eufemija v sobo stopila. —

Odpustita, da Vaju motim, pravi Eufemija vstopivši; potem pa dostavi proti Elzi obrnena: Naša sosedinja, gospa svetovalka, te daje prositi, ali bi utegnola k njej priti za nekoliko trenotkov. —

Ravno zdaj, ko je Arnold tú, reče Elza z nevoljo. Potem pa si premisli, vstane in reče: Ne, vendar jej ne smem tega odrekati! Obetala mi je dragocén nevestin dar; lahko bi ga izgubila, ko bi jej te ljubavi ne storila. Jako je občutljiva in se čuti kmalu razžaljeno. —

Rekši déne ljubkovaje svojo roko Bodanskemu okoli vratú in zašepeče: Naj Vam ne bo med tem dolg čas, moj dragi; v desetih minutah upam, da pridem nazaj. —

Bodanski se zgane, ko ga Elza tako nenadoma objame ter se jej temnega obraza in v zadregi umakne. Eufemija pa se obrne to zagledavši v stran, in mrtvaška bledoba jej lice pokrije. —

Elza v hitrici ničesar ne zapazi in hiti h gospej svetovalki, da bi se tem preje vrnola. —

Ko Elza črez kakih pet do deset minut nazaj pride, prevračala je Eufemija pri malej mizici v kotu sobe stari album, Bodanski pa bobnal po steklu na oknu. —

Obadva sta kakor osvobodjena vzdehnola, ko Elza vstopi.

Elza vsa pobita pové, da želi gospa svetovalka, naj bi se z njo na sprehod peljala, kakor je to zdaj že večkrat storila, odkar je omožila svojo hčer. —

Pojdem pa jaz namesto tebe, Elza, ponuja se Eufemija z nekim nemirom. —

Saj veste, pravi Elza zbadljivo, da ne ljubi gospa svetovalka preveč Vašega društva, ker se jej zdite nekoliko dolgočasni. —

Za énkrt bode menda vendar prestala, pravi Eufemija vsa zarudela. Prizadevati si hočem, da jo po mogočosti kratkočasih, in se hoče hitro oddaljiti. —

Ne, nikakor ne, zoperstavlja se Elza, ki jej je ugajalo Eufemijo poniževati v Bodanskega pričujočnosti, ker jo je še bolelo, da jo je on preje toliko pohvalil. Meni se dobra gospa preveč smili, da bi jej jaz niti

ene urice ne žrtvovala. Vi pa Arnold, idite med tem tudi na sprehod, da se ne boste domá dolgočasili, dostavi še Eufemijo neprijazno po strani gledajoč in ponudi Bodanskemu svojo roko v pozdrav.

Bodanski se njene roke komaj dotakne, vzame klobuk, pokloni se Eufemiji in odide za Elzo. —

XI.

Ko se je Eufemija prepričala, da je Bodanski že zapustil stanovanje in je čula odhajajoč voz, s katerim se je Elza z gospo svetovalko odpeljala na sprehod, gledala je nekaj časa zamišljeno pred se. Potem pa se nenadoma bridko zajoče.

Borbe, ktere že prestaja, odkar je Elza nevesta in hodi Bodanski v hišo, so tako šilne in mučne, da jej že pešajo moči. Z vsem naporom si je prizadevala, da bi uduševala čuvstva, ktera je za Bodanskega še od prejšnjih časov sèm gojila; toda vse zastonj. Svoje ljubezni do Bodanskega ni mogla zamoriti, tudi pri vsem svojem neizmernein trudu ne. Sredstva pa, ktera je rabila, da bi čim preje v sebi in v njem nekdanje nagnenje zatrla, napravila so pri obeh ravno nasprotni učinek. —

Eufemija je dobro videla, kako hudo rani Bodanskega njeno strogo postopanje z njim; čutila je, da on vsled tega brezkončno trpi, ker je nesrečen. To sočutje pa je bilo ravno, ki je pomnoževalo njena prejšnja čuvstva zá-nj.

A če je Bodanski trpel, menéč, da je Eufemijina strogost resnična, trpela je Eufemija še mnogo več. Ona je namreč s strahom izprevidela, da nje odpovedanje Bodanskemu ne obeta sadú. Kajti Bodanski, ne da bi bil Elzi vedno bolj vdan prepričavši se, da ga Eufemija ne mára, postajal je le proti njej vedno hladnejši. Elza pa, ker si je napačno tolmačila Eufemijino obnašanje, ki je bilo proti njenemu ženinu neprijazno, je ni več tako kot nekdanj spoštovala, še manj pa ljubila. Dva velika udarca občutljivemu Eufemijinemu srcu: moralna izguba Bodanskega in Elze ob enem. Ni bilo dovolj, da je bila ona pri tem nesrečna, vedela je tudi, da je on nesrečen, in slutila je, da bode tudi Elza, ako ne izpremeni Bodanski svojega mišljenja, imela z njim enkrat neprijetno življenje.

To prepričanje jo je danes zopet vznemirjalo. Zato je zdaj na samem dala na enkrat prostost dolgo zadržanim solzam. Ko se zajoče, prime se za vroče čelo in šepče: Kakšen konec bode-li imela ta ženitev? — Bog! vzdihnola je iz globočine svoje duše s sklenenima rokama, pozabi mene in daj njemu, njej, obéma skupaj uživati največjo blagost! —

Nekdo je potrkal na vrata. Eufemija se prestraši in obriše hitro solze, ki so jej še visele na dolgih trepalnicah. Ker ni nikogar pričakovala, menila je, da se je zmotila, in zato se noče oglasiti.

Trkanje se ponovi. Najbrž je šla kuharica k sosedi ter pustila večna vrata odprta; morebiti je kakšen reven potovalec, ki prosi miloščine, mislila si je, in seže v žep po drobiž ter gre med tem k vratom pogledat.

A kakó se zavzame, ko zagleda pred seboj namesto reveža — Bodanskega.

Vi tukaj? reče Eufemija neprijetno iznenadjena in se v zadregi postavi med vrata; menila sem, da ste šli na mestni vrt godbo poslušat. —

Ali Vam je moja družba takó neljuba, Eufemija, odvrne Bodanski trdo in nagrbanči čelo, ker mi hočete, kakor vidim, vhod zabraniti? — To rekši stopi določno v sobo, déne klobuk proč, sleče površno suknjo ter hodi z velikimi koraki gor in dol po sobi, kakor dela človek v lastnem stanovanji. —

Eufemija, katero je Bodanski dozdej sploh klical za gospo inspektorico, zdregeta po vsem životu, ko jo nenadoma po imenu pokliče. Ko pa še vidi povrh njegovo nenavadno določno obnašanje, bala se je kakega neugodnega prizora.

Zato začne po sobi pospravljati, kakor da mu hoče s tem pokazati, da nima časa muditi se z njim in mu pri tem nekako plašno pripoveduje: Letos imamo izvrstno vojaško godbo grofa Thun-Hohensteinskega pešpolka —.

Kako bi me radi spravili iz doma! seže jej Bodanski porogljivo v besedo. Ali vedite, da sem se nalašč vrnol, ker vém, da ste sedaj sami domá, in ker hočem na vsak način enkrat zopet brez prič z Vami govoriti. —

Jaz ne bi vedela, kaj bi mi imeli povedati, gospod doktor, kar se ne bi dalo tudi vpričo Elze govoriti, reče Eufemija navidezno malomarno, a poznalo se jej je, kako je prestrašena. —

Vedno imate to imé na ustnih; vedno mí to devojko kot neko strašilo pred oči postavljate! odvrne Bodanski nestrpljivo in temnega obraza. —

Elzo, svojo nevesto, katero popeljete v kratkem pred oltar, imenujete devojko strašilo? odvrne mu občutljivo Eufemija.

Moja nevesta? ponavlja bridko Bodanski in gleda v tla. Da, da res! nekdam je bila —.

Kaj vendar menite s tem? pretrga mu jezo Eufemija govor in mu pogleda na ravnost v oči. Vi ste mož in kot tak boste tudi držali svojo besedo!

Ako je od prve dane besede odvisno, potem ste Vi, Eufemija, moja nevesta; kajti Vam sem najprej dal svojo besedo, katero sem pripravljen vsak hip izpolniti, déje burno Bodanski in se Eufemiji približa. —

Nikdar! kriči Eufemija upadlega lica in se mu umakne. —

Čemu se jezite, Eufemija? reče nekoliko poredno Bodanski; saj me s tem vendar ne boste prepričali, kar se že tako dolgo zastonj trudite dokazati mi, da bi me več ne ljubili! Jaz sem zdravnik, nadaljuje mehkejšo in kot tak vém soditi, od kod izvira Vaše bolešno lice, Vaša preobčutljivost, ki spremlja vsako Vašo besedo in kretanje. Tudi sem zvedel danes, zakaj ste dovolili postati inspektorjeva vdova. Vi ste pri tem činu samo poslušali svoj nesebični blagodušni čut, ki dela dobrote svojemu bližnjemu, a seka skrivne rane samemu sebi. Vém, Eufemija, prav dobro vém, da niste gospoda inspektorja nikdar ljubili in tedaj —

Eufemija, ki je stala ves čas, kar je Bodanski govoril, od njega na pol obrnena in mu z roko migala, naj molči, a na njenem obrazu so se barve menjale, obrne se pri zadnji njegovej besedi nenadoma proti njemu ter mu ponosno seže v besedo rekóč: Kdo Vam daje pravico, gospod doktor, soditi o mojem čuvstvovanji za rajnega mojega soproga? —

Bodanski prebledi. Prejšnji zmagonosni izraz njegovega obraza izginol je mahoma. V zadregi gledal je nemo pred se, okoli ust pa se mu je zibal bolešni čut.

Nepričakovano pa burno prime Eufemijo za roki, uprè z obupno določnostjo v njo svoj pogled ter pravi hitro in trdo: Recite, Eufemija, recite odločno, da me ne ljubite, da me že davno več ne ljubite, in ne bom Vas nikdar več nadlegoval. —

Eufemija, ki si je zastonj prizadevala roki odtegniti mu, zašepeče vsa omamljena v pretrganih besedah: Gospod doktor, — jaz — jaz Vas — jaz Vas nič —.

Dalje ni mogla govoriti; kajti Bodanski, ki je z mrtvaškim strahom čakal na osodepolni nje odgovor in je zató skoro brez sape pazil na vsako izpremembo njenega obraza, a vidèč na njem izraženo grozno bridkost in prepadlost, zvedel je dovolj. Neizrekljiva radost ga prešinè, in spozabivši se poobjame Eufemijo ter jo ognjeno pritisne na srce. —

Eufemija spusti za trenotek zmočena glavo na njegovo ramo, a zavedevši se potem iztrga se mu urno iz rok in pravi hitro z negotovim glasom: Izpustite me! — To je nespodobno! — Kaj to pomenja? —

Kaj to pomenja? odgovori Bodanski radosten. Pomenja, da sva obadva stvarjena, da drug drugega osrečiva z medosebno ljubeznijo; da hočejo nebesa naju zopet združena, ki sva vsled samega neprijetnega slučaja bila tako dolgo ločena! —

Ne igrajte nepotrebnih prizorov, ki Vam ne delajo časti, meni pa niso pristojni, pravi Eufemija resno in popolnoma mirna. Vi ste Elzin ženin in le kot takemu sem prisiljena biti Vam prijaznejša, kar bi sicer z Vami nikdar več ne bila. Ako pa nadaljujete svoje postopanje proti

meni, ne bodeva se, gospod doktor, od danes naprej več videla, dokler ni Elza Vaša soproga. —

Gospa inspektorica, reče Bodanski ves prepaden z votlim glasom in se mrzlo pred njo pokloni; obetam Vam, da postane Elza v kratkem moja soproga. A obetam Vam ob enem tudi, nadaljuje slovesno, kakor bi prisegal, da bode ona potem namesto srečna le pomilovanja vredna žena. —

Kaj jej hočete potem storiti? zakliče Eufemija preplašena. —

Kaj Vas to briga, odgovori temno Bodanski. —

Ali jaz sem Elzina varuhinja, jaz moram skrbeti, da bode ona srečna, reče skrbljivo Eufemija. —

Jaz pa bodem nje soproga in tedaj odpade Vaša oblast in skrb za njo, odvrne Bodanski z moškim poudarkom. —

Eufemija se uspehana vsede na stol in si zakrije z rokama obraz. Strah jo je za trenotek premagal. Po kratkem neugodnem molku vstane zopet in reče mirnejše ter z neko gotovostjo: Vi jej ne boste nič hudega storili; imate za to preblago srcé. —

Imel sem ga nekdaj, godrnja Bodanski med zobmi, a Vi ste ga popačili. —

Tudi to se mi očita, misli si Eufemija z bolestjo, a ne pokaže svoje bridkosti, temveč približa se Bodanskemu, déne svojo roko rahlo na njegovo ramo, povzdigne vá-nj svoje mokre oči in reče slovesno: Prava blagost se nikdar ne popači! In Vašo smatram kot tako, ker Vam je prirojena, ker —

Bodanski se zgane, ko se ga Eufemija dotakne. Ko se pa še njegov pogled ujame z njenim otožnim, prosečim pogledom, obrne se neprijazno od nje in jej hitro preseka govor hudnjé se: Čemu se mi laskate? Kaj mislite s tem doseči? — Ko pa še vedno čuti na rami lahno tego Eufemijine roke, strese jo neuljudno od sebe in še dostavi ves razburjen: Zakaj tú stojite in me na smrt mučite? Pojdite, pojdite vendar proč! In kakor brez uma te besede izgovorivši obrne glavo od nje. —

Eufemija ni čakala, da bi jej on še enkrat ukazal, naj odide. Pogleda ga samo pomilovalno s preplašenimi očmi in ničesar ne odgovorivši odide vsa vznemirjena iz sobe. —

Upadlega lica in razburjen gleda Bodanski za njo in koraka po sobi. Na enkrat se ustavi in iz njegovih prsi se vzdigne globok vzdih spremljan od besed: Izgubil sem jo! — In ko takó tú stoji podoba obupa, zagleda na tléh majhno cvetico, ktero je prej Eufemija na prsih nosila. Hitro seže po njej in jo stisne krčevito v pest, kakor bi se bal, da bi še tudi nje ne izgubil. —

Skozi odprto okno pa prinaša vetriček posamezne glasove nekega starega napéva, katerega je potrupana „lajna“ na sosednjem dvorišči igrala.

Otožna godba se je strinjala z Bodanskega potrto notranjostjo. Bodanski se na okno nasloni in posluša željno medle glasove one podrtije.

Zdaj odprè pest in iz nje vzame cvetico, ki je že bila vsa pomandrana. Počasi jej trga posamezna peresca in jih éno za drugim prepušča sapi, da jih odnaša. Mirno gleda za njimi, kako so po zraku plesala, dokler se niso v cestnem prahu izgubila. Ko pa z zadnjim perescem isto stori, stegne hitro kakor prestrašen svojo roko, da je zopet ulovi. In ko se mu to tudi posreči, odprè medaljon, kterege je nosil pripetega k urnej verižici in položi z neko pobožnostjo ono peresce poleg majhne slike, ki je kazala Eufemijo kot osemnajstletno devojko. —

(Dalje pride.)

Tri želje.

Sedeli na trati pastirci trije
In govor vrtili so kakor možjé.

„Najboljše na svetu oj papež živi,
Jé dobro in pije, svetnik se časti.“

Tako beseduje tam prvi pastir,
Tiara mu sveta vse sreče je vir.

„Ti lažeš,“ oglási tovarš se takó,
„Kdo neki preseže cesarju glavó?“

On vojske vojskuje in dela denar,
In fante pokliče v boj slavni vladar.

To vém, če pozabi on mene, pa sam
Jaz v vojsko krvavo tedaj se podam.“

„Brezumen pastirca ta govor je res,
Kdo želel bi vojske zdaj in pa nebes?“

Najrajši pastir bi jaz tukaj ostal,
In polje očetovo nekdamj oral.“

Najprvo pastirci se zdaj sporekó,
Ker trdi vsak svoje potem se stepó.

In pasli pač skupaj odslej niso več
In govor vrtili svoj moder, sloveč.

Na polji tam ravnem le kamen stoji,
Nadpis pozlačeni na njem govóri:

Junakom jaz kličem trem tukaj spomin,
Ki padli pod mečem so tvojim, Turčin.

y.

Z ó r a.

Izza gorá se dviga dán
Svetál takó, takó krasán
Po sobi temnej šviga mi
In luči v njej zažiga mi.

Le švigaj dan po njej svetló
Užigaj luč po njej lepó
Proganjaj tmine mi iz njé
Ki dušo in teló moré!

V temini oj! se zgrudil bo
V svetlobi pa se zbudil bo
Moj duh otožen in temán
Na bedno zemljo prikóván!

Ko siješ dan tu v sobo mi
Iz nje podiš tesnobo mi
Takrat mi šine luč v srcé
In misli v njem budi svetlé!

In krasno vstaja mi spomin
Iz srea jasnih globočin
Da nekdamj mi napóči dan
Ko dvignol se bo duh solzán!

In v jasnem svitu bival bo
In radosti užival bo
Okóv temine oproščen
V svetlobi zlatej pomlajen!

—b—

Bosenske zanovétke.

Spisal *Rajko Perušek.*

I.

Kakor so stari Rimljani o Kartazanih rekali: „Punica fides nulla fides“, tako je tudi pri srbskih kristjanih „turska nevera“ postala poslovica.

„Trgovac ti laže sa smijehom

„Žena laže suze prosipljući

„Niko krupno ka' Turčin ne laže.“

Tako pravi knez Janko v „Gorskem vencu“ Petra Petrovića Njeguša, vladike črnogorskega.

Pri Turcih igra glasovita „reservatio mentalis“ veliko ulogo. Oni lažejo v javnem in v zasebnem življenji. Dokazov podaje nam turska poslovница vseh časov. Njihova prisega, ktera se na bodočnost proteže, ne velja mnogo. Prirojena jim lukavost in podlost podaje jim vsakojakih izgovorov, češ, da niso prej vedeli, kako bode Bog dal. Več vrednosti ima zakletva, koja se tiče preteklega časa, ker tú se ne morejo tako lahko izpričavati in prikoru izbegnoti, da so se po krivej prisegi pregrešili. Vendar tudi v tem oziru niso preveč skrupolozni, in vzlasti v civilno-pravnih poslovih je upotrebljevanje krivih šahitov (svedokov) na dnevnem redu. Žalibog, da pa tudi krščanski Bosnjaki v tem oziru niti za las boljši niso. Tudi oni varajo, kakor morejo in posebno grško-iztočni trgovci prekosé v svojih poslovih celó Židove, dočim se mora priznavati, da so Turci v trgovini prav poštene. Jaz mislim, da je baš pri grško-iztočnih ne samo osobita trgovska darovitost, ktera jih odlikuje, temu kriva, ampak površno krščansko čuvstvo, ktero je pri katolikih dosta bolj učvrščeno, nego pri pravoslavni, kakor je v obče krščanstvo staroversko bolj vanjsko kakor duševno delajoče, in to zopet radi nizke izobraženosti grško-iztočnega svečenstva.

Ali premda Turci lažejo, jim je ipak največje razžaljenje, ako jim kdo spodtika, da lažejo. Turčin ne dá, da bi kdo sumil o istinitosti njegovih besed, in strašno ga je sram, ako mu jasno dokažeš, da je lagal.

Laž prešla je Turčinu v krv in mesó, pa zato ne laže samo takrat, kedar gre za ozbiljno stvar, nego privadil se je lagati tudi v šali.

Pred nekterimi leti odlikoval se je po svojej lažnjivosti Turčin, ki je svoje sodruge često zabavljaj z najneverjetnejšimi izmišljotami, ktere je pa tako resnim obrazom pripovedaval, da niti človek vedel ni, kako bi si stvar tolmačil.

Sedeli so edenkrat Turci po svojej navadi pri kafedžiji slastno srčēč kavo in pušēč dim iz dolgih lul. Koliba takega kafedžije je zbirališče brezposlenih ljudij, kjer s prekrizanimi nogami sedēč, kavo in duhan pijōč čevrljajo ter vse dnevne novice prerešetujejo. Često je spojena s tako kavano tudi brijačnica, tako da to zbirališče po vsem nalikuje starorimskim in italijanskim brijačnicam, kjer se postopači shajajo, pa mimosidoče obirajo.

Rekli smo, da so edenkrat Turci sedeli v takej kavani. Tudi naš Turčin hotel se je oddahnoti od posla ter popiti čašico kave. Komaj vstopi, začnō ga zbadati ter norčevati se z njim. On mirno sede, počasi lulo natlači, z mašico (kleščami za ogenj) žrjavico uhvati, duhan zapali in nekterekrti krepko potegne. Dokler je on lulo zapaljival, skuhala se je tudi že kava, kajti za vsakega gosta se kava posebej kuha.

„Daj Ahmede,“ reče eden prisotnih, „ti se znaš dobro lagati; povej nam nekaj, o čemer nisi nikdar čul in česar nisi nikdar videl.“

„E bratje,“ odgovori Ahmed pa nagrbanči čelo, „lahko vam šaliti se, a joj meni zlosretniku.“

Navzočni ga debelo pogledajo, ko čujejo veseljaka tako turobnim glasom govoriti te besede.

Radovedno ga vprašajo enim glasom, kaj mu je, da tako glavom klone.

„E, kako ne bi,“ odgovori Ahmed, ko me je nesreča stigla, ktera bi vsakemu od vas, kakor je meni, veselje i šalo ogrenila.“

„Govori, človeče, kaj ti je,“

Ahmed globoko vzdihne in reče: „Otec mi je umrl.“

„Je-li mogoče,“ viknejo vsi. „Pa dozdevalo se mi je, da je starec krepek i jak, pa da ne misli tako brzo preseliti se na oni svet,“ reče Hasan.

„E, nesretnik penjal se po stolbah na pod, da prinese moke, pa se spodtakne, trešči ob tla i zlomi si vrat.“

Vsi so z glavami majali in obžalovali nesrečnega starca, Ahmed pa globoko vzdihne, nasloni glavo na obe roki ter bulji pred se. Potem reče: „Pa da bode nesreča še večja, nimam ni pare, da ubogemu otcu pošten pogreb oskrbim.“

Poznali so vsi Ahmeda, da je v resnici siromak. Spogledajo se, pošepetajo si nekaj na uho, potem gre Hasan od enega do drugega in skoro je bila skupljena svota, ki je zadostovala za primeren pogreb.

„Da ti vsaj nekoliko olajšamo tvoj nesrečni položaj, vzemi te novce, pa priredi svojemu otcu, ki je tako žalostno zaglavlil, dostojen pokop,“ reče Hasan.

„Hvala lepa, da vam Bog stotero povrne vašo dobroto,“ reče Ahmed, vzame novce, poslovi se ter odide počasnim korakom.

Ostali so se razgovarjali o tem dogodku, pa obžalovali poginolega starca in siromaka Ahmeda. Kar vstopi v kavano starec s sivo brado, nekoliko upognen, ali inače čvrst in jak, pa veselega lica.

Vsi vzdiknejo: „Ali si ti, Omere, ali nisi?“

„Kako ne bi bil jaz, ljudje, kaj to vprašujete?“

„Kaj nisi umrl, človeče?“

„Jaz? Hvala Bogu, še sèm zdrav, pa noče mi se ni malo umreti.“

„Ali ravnokar pravil nam je Ahmed, da si s stolb padel, pa si vrat zlomil.“

„Jok bolan, evo me célega!“

Isti hip vstopi zopet Ahmed glasno smeje se.

„Prevaril si nas, lopov,“ kriči društvo, „tega se nismo od tebe nadejali.“

„Kako sem vas prevaril? Pravil sem vam, kakor ste zahtevali od mene, nekaj, česar nikdar niti videl niti čul nisem.“

Obči smeh završi šalo, a vsak še popije nekaj čašic kave v to ime.

II.

Koran ali kakor bosenski mohamedanci govoré „kuran“, prepoveduje bratiti in prijateljiti se z djaurinom. Premda se tedaj mohamedanci med seboj pozdravljajo, gre vsak molcé mimo „krščana“, pa se tudi noče v razgovor spuščati, ampak ako ga kaj povprašaš, odgovori ti na kratko, pa se ne dá smetati v svojem poslu. Sedaj sevéda je odzvonilo bosensko-mohamedanskej oholosti, in hočeš nočeš morajo se pokorjavati neverniku in vsaj na videz prijazno občiti z njim.

Posebno neradi se spuščajo v verske razgovore. Premda so bosenski mohamedanci od vseh najbolj fanatični in se oni sami Osmanlijem rogajo ter edino sebe pravimi Turki smatrajo, vendar ne vsiljujejo nikomur svoje vere.

Mora se priznavati, da niso Turei v obče zaradi vere nikogar preganjali in le politične in socialne razmere, ktere so Turkom edinim vsa prava davale, bile so uzrok, da so pojedinci krvoloki krščanom vsakojake nepravde delali. — Tako na pr. običavajo Turei na božični dan krščane obiskavati pak jim čestitati. Da niso vanjskih obredov krščanske crkve trpeli, na pr. javnih procesij in zvonov, to je pri narodu na tako nizkem stepenu izobraženosti razumljivo. Pa tudi v tem oziru se je v zadnjih letih turskega vladanja marsikaj na boljše obrnalo. — Sevéda, svinj ni smel nikdo javno prodajati in klati. — Sedaj ta koristna žival ni nič nenavadnega več v Sarajevu. Vendar je javno prodavanje svinjskega mesa in žive krmetine starega Fazli pašo, očeta sarajevskega gradonačelnika ali župana Fasil-Pašića tako bolelo, da je vse svoje posestvo prodal in v Carigrad odšel.

Ako tedaj Turci ne delajo propagande za svojo vero, pa tudi ne dopuščajo, da se kdo utika v njihovo vero in njihove obrede, a tudi krščani so se varovali izazivati njihov srd ter se z njimi prepirati o veri. Ali kedar je prisiljen Turčin razgovarjati se o tem predmetu, pa ako mu nedoslednost v različnih verskih in običajskih točkah predočiš, vé se ti tako vešče izvinoti, da mu ne moreš ničesar odgovoriti, ker za logične dokaze ni pristopen. Evo eden primer!

Angleški konsul v Sarajevu, duhovit pa tudi poreden mož, imel je največje veselje, ako je mogel muftijo, ki ima pri mohamedancih blizu ono čast, ktero pri krščanih škof, osmešiti ter s theologiškim znanjem svojim, ktero pri Angležih nič nenavadnega ni, v zadrego spraviti. To mu mnogokrat ravno ni bilo težko, če tudi ne moreš z dokazi Turčina prepričati. A zato se je paša silno srdil na Angleža, ki je tako brezobzirno pobijal načela mohamedanskega zakona, pa tudi na muftijo, ki je tako nespretno branil proroka in njegov nauk.

Prilika zametnoti govor o verskih pitanjih podavala se je Angležu na večernih zabavah, ktere je prirejal paša in katerim so prisostvovali vsi ugledniki sarajevskega mesta, tedaj tudi konsuli inozemski in turski poglavice, kajti inace se ga je ogibal muftija, kakor razbeljenega železa. O takih prilikah začel je konsul muftijo zbadati in njegove razloge pobijati. —

V enem takem slučaju pa se je obnašal naš muftija tako junaški, da mu je isti Anglež moral točnost odgovora priznavati. Pozval je bil zopet paša o nekakej priliki rečeno gospodo k sebi na kavo. Med razgovorom zasrbelo je zopet Angleža, da bi se pošalil z Muftijem, pak je zopet govorico na cerkvene in verske stvari zasukal. Evropskej gospodi sevéda bilo je vrlo po godu, kedar je Anglež turske učenjake pobijal, ker je tedaj vedno prilike bilo do dobrega nasmejati se. Tem kislejši obraz delal pa je paša in turski njegovi doglavniki in med njimi najbolj muftija, kajti njega je zopet zapadla zadača, da odgovarja nasprotniku.

„Ajde de,“ reče konsul, „ti muftija si izvrsten bogoslovec pa znaš kuran na izust. Tudi jaz sem dobro proučil vaš zakon. Ti znaš, da se v mnogih stvareh ne skladam s teboj, ali najmanj morem pojmiti, zakaj vaš zakon dopušča Turčinu vzeti si krščanko ali evrejko za ženo, nasproti pa strogo zabranjuje mohamedankam vdati se za krščana ali evreja. Ni li to velika nedoslednost in ni li to dokaz, da vaš zakon ni božja beseda?“

Anglež je mislil, zdaj sem ti jo zasolil, ker mi na to ne moreš odgovoriti in nikakega pametnega razloga navesti. Tudi Turci so se prestrašili ter bojazljivo čakali, kaj bode muftijina modrost izustila. A naš muftija je vse nepričakovano iznenadil.

„E“ pravi, „to ti je lahko dokazati, da je naš zakon pravo pogodil.

Pa ker ti naš kuran dobro poznaš, znano ti bode, da mi ne verujemo samo v Mohameda, velikega našega proroka, nego da mi i Mojsijo pegambara* in Isusa pegambara spoštujemo. Poslal je Bog i enega i drugega ljudem, da priča o njem in navesti dohod Mohameda, ki je imel pravi nauk božji završiti, ali evreji in krščani so iz svetih knjig iztrebili vsa ona prorokovanja, ktera se tičejo Mohameda. Ker mi tedaj verujemo v božje poslanstvo i Mojsije i Isusa i Mohameda, slobodno je nam, ženiti se z ženami vseh treh veroizpovedij, dočim vi tega ne delate, pa se zato le smete z ženami vaše vere ženiti. Kedar bodete tudi vi v Mohameda verovali, pa se bodete mogli tudi vi z našimi devojkami ženiti.“

Vsi so obstrmeli začuvši bistrourmno tolmačenje muftijino. Turkom se od veselja zasveti lice, Evropei pako odobravajoč muftijin dokaz smejali so se Angležu, ki je sam priznaval, da mu ne more tega razloga pobijati rekôc: „Evala effendum (effendija nazivajo Turci vsakega pismenega človeka, na pr. hodže, pisarje, činovnike itd.), danes si si ti osvetljal lice, pak se meni smejajo, a drugi pot bom poskušal, da svoj poraz popravim. Sedaj pako pogovarjajmo se o čem drugem.“

(Dalje pride.)

Večna pomlad.

Vetrovi južni véjejo
Čez dóle, čez goré;
Priródo mrtvo gréjejo,
Življenje v njej budé.

Že solnce z jasnega nebá
Poljublja kópni svet,
Povsod poljub pozná se tá —
Zelénje je in cvet!

Vse, kar se gíblje, kar žíví,
Prošinja nova moč;
V veselji spaja vse stvari
Priróde pírna noč.

K vesoljni svatbi sveti téj
Pa svira zbor krilát;
Po vseh gozdéh z zelénih věj
Opéva se pomlád. —

In v tēbi, srce moje ti,
Pomlád pa ne cvetě? . .
O pač! še lepši mi rodi
Pomladni cvet sreč:

Naj solnce baš ne sije mu
In tōplih ní vetrōv —
Saj pesnīj vrt le klíje mu,
Cvetōc je v vék in nov!

N. C.

* proroka.

Nekoliko o strupenih kačah iz domačih dežel.

(Dalje.)

III.

Bilo je spomladi neko nedeljo večer, ko sem prvikrat slišal, da modras male živali zgrabi in požre. Tačas sem bil še otrok. Neki kmet je šel na rovt gledat, da bi ne bil tú ali tam plot podrt, in da bi mu živina v travo ne udarila. Prinesel je zvečer kratko palico sabo in je pravil skrivnostno svojemu prijatelju, da je s to palico boj med modrasom in ptičem umiril. Čul sem ravno tedaj, da ima palica, s katero se je boj med kako živalijo in modrasom udušil, posebno moč, to namreč, da človek s tako palico vsak pretep in vsak boj lahko zaduši. Pozneje nisem imel več prilike te vraže slišati. Ljudje se nekako sramujejo, ali pa tudi zato teh skrivnostij nočejo pripovedovati, da njim samim in njihovim sorodnikom ali boljšim prijateljem ostanejo. — Čudno je, da me ni nobeden mojih kačarjev ali sploh ljudij, ki sicer radi kaj zvedó, vprašal, kaj modras žre. Morebiti, da zavoljo tega ne, ker jim je znano. Dostikrat pa sem slišal praviti, da pride modras po noči v hlev in krave sesa ali pa koze. To pripovedujejo ljudje posebno zaradi tega, ker se res včasih primeri, da je živina, kedar je v planini ali na rovtih, čez noč v vime pičena. Celó pravijo, da se modras kravi ali kozi po nogi ovije in jo sesa, ter da le piči, če ga pritisne. Toda modras je ropna žival in tudi nima tako stvarjenih ust, da bi se smelo trditi, da hodi živino sesat, ker se strupna zoba, ako žrelo odpre, postavita po konci in sta pripravljena raniti. Zanesljivi opazovalci poročajo, da žre miši, ptiče in druge male gorkokrvne živalice, ter da se živi z mesom te živali. Miši so mu menda najljubše, a male ptice mu tudi dobro teknejo. Kakor kače sploh, požre tudi on žival celo, je ne razstrga ne zgrize poprej. Pa kako tudi? Saj nima priprave za to. To kar požre, oslini, ko ima enkrat žrelo tako, da je s slinami popolnoma prevlečeno. Razven gorkokrvnih živalij se loti tudi jaščarice in jo požre. Ko ptica v grmu veselo prepeva ne vedé, da jej preti smrtna nevarnost, stegne se strupena kača po njej, in ostri zob je zadel pevca, ki se zvrne in pogine. Žalostno je začívkal, ko mu je sovražnik segel po nedolžnem življenji, in ni ga več glasú.

Nekteri poznavatelji modrasa pravijo, da modras, ako je ujet, ne použije nobene reči več. Vendar izkušnje učé, da to ni tako. Effeldt namreč pripoveduje, da je imel ujete modrase, ki so prav radi in brez vsega strahú miši žrli ter da so celó močnejši slabejšim živež iz žrela potegnoli in ga sami požrli. Ti snedenci so pustili druge jetnike stradati, sami pa so se pitali. Najrajši žrejo po noči. Omenjeni gospod opazovalec

pravi, da je imel modrasa, ki je vedno le po noči jedel, nikdar po dnevu, in če je tudi po dnevu že miš s strupom usmrtil, čakal je noči, da jo je tedaj požrl.

Modrasov strup je manjšim živalim smrt. Miši, male ptice, jaščarice precej v štirih do šestih minutah poginejo, večje živalice, kakor podgane že ne tako naglo, vendar jim tudi rešenja ni več. Koza ali ovca, pa tudi krava dolgo časa boleha, vendar krava lažje preboli, kakor prvi dve. Ako je kaka mala živalica od modrasa pičena, otrpne in postane precej trda. Rujavej kači, belouški in drugim našim nestrupenim kačam strup ne škoduje. Tudi krastačam ali krotam ni škodljiv; ako je krota pičena, boleha, sicer nekoliko dnij, posti se, ali kmalu jame zopet jesti in je popolnoma zdrava. Da strup ježu ni škodljiv in nevaren, je znana reč.

V družbi z drugimi kačami je modras mirna žival in se sploh dosti ne briga za svojo okolico, samo da ima sam mir. Toda miši in male ptice so vselej v smrtnej nevarnosti v njegovej družbi, čeravno ga ne dražijo. Sicer je modras po dnevu prava lenoba, a mišim in pticam pevkam ne more prizanesti. Poseben sovražnik je tudi psu. Ako ga občuti, pripravi se na boj, čaka da mu pride pes blizu in vseka po njem, ako je prilično. Pa tudi pes ga sovraži, kakor največjega nasprotnika. Sicer ne vém, ali so v tem oziru vsi psi enaki ali ne, menda ne. Te male gosposke živalice, ki jih imajo nekteri pesji prijatelji in pesje prijateljice po mestih v boljšem stanju in v lepšji postrežbi, kakor vidiš dostikrat bolnega reveža opravljenega, — te gosposke živalice bi se menda ne spustile z modrasom v boj! Ovčarski pes pa mu ne prizanese rad, ako ga naleti.

Poznal sem tri pse, ki so bili vsi na modrasa, kakor na strganega capina s palico. Eden teh treh je bila sicer taka kosmata, ne ravno velika reč, a na modrasa je bil grozno hud in precej se ga je lotil, če je naletel ná-nj. Drugi, ki so ga imeli pri sosedu in je tudi k nam prihajal, hodil je, osobito kedar so šli naši ljudje v rovt seč, rad z njimi, ali jih je pa šel včasih obiskat. Ta je bil ovčarske sorte, vendar pasel ni, ime mu je bilo Beržon in bil je gladke dlake, pa lepe črne barve. Tretji je bil zopet domač in vedno pri ovcah. Ta je bil največji in jako dober za pašo, tudi za jazbeca in medveda dober. Vendar tega nisem imel več prilike toliko opazovati, ker me ni bilo več domá, in tedaj kedar sem bil, videl sem ga le, ako sem šel na rovt, kjer je stal ovčar z ovcami. Najbolje sem poznal sosedovega Beržona in sem imel prilike videti, kako se je lotil modrasa.

Pod Mužaklo proti Radovni na to stran se pravi nekemu prostoru na Pernicih, kamor se gre iz Radovne v hrib kake pol ure, da se pride do na vrhu ležeče planote, ki je z malimi griči prevlečena in se vzdiguje ter sega potem v Mužaklo. Na Pernicih je dovolj kač in modrasov.

Tu gori so rovtje, eden tudi mojih starišev. Kedar so tukaj sekli, skoro vselej je prišel Beržon sem gori. Blizu svislij, kamor se seno pod streho spravlja, bilo je leskovo grmovje in kamenitno, zdaj se je svet nekoliko spremenil, ker se je grmovje izruvalo in kamenje zarastlo. Okrog tega grmovja je bilo nevarno. Dobili smo tú nekterekrati modrasa. Kdor ga je zapazil, pokazal ga je Beržonu, ako je bil tu, in ta je skušal zgrabit ga; toda modras je prežal in se tudi pripravil na boj. Pes ga je, kakor bi trenol, ali zgrabil z zobmi za hrbet in mu ga za trenotek zlomil, ali pa ga je prijel za rep in ga ravno tako hitro vrgel od sebe na plan.

Celó če mu je hotel modras v grm zlezti, zagrabil ga je za rep in ga od sebe vrgel. Ko pa je dobil priliko, pregrizel mu je hrbet in ga ni pustil, dokler ga ni umoril, potem se pa ni več brigal zá-nj. Znal ga je tako prijeti, da ga ni nikdar nobeden pičil. Vendar pa nisem nikdar videl nobenega lovskega psa, da bi se bil s kačo v boj podal, če smo ravno bili dostikrat na lovu naleteli na modrasa, posebno zvečer, ko smo šli domú in ko se je jelo temniti. Kakor ta Beržon, tako sta se tudi onadva, ki sem jih omenil, bojevala s kačami, kar mi je brat večkrat pravil.

Ker bomo o sovražnikih modrasovih pozneje govorili pri opisovanji gada in tako tudi o strupu in njegovih nasledkih, hočem o modrasu s sledečim dogodkom sklenoti.

Leta 1878. meseca avgusta je pičil modras na Gorenjskem nekega človeka, kateri se je pa kmalu ozdravil. V Kernici živi mutast mož, ki bode okoli štirideset let star. Imel je opravka pri bučelnjaku v Kočevnjeku, nekoliko nad cesto, ki pelje ob Radovni. Tú je prekladal deske, in ko je segel z roko pod eno poslednjih, zasklelo ga je. Precej je potegnil roko izpod deske in z njo vred modrasa, ki mu je vsadil strupna zoba v prst. Ker je imel sekirico seboj, razsekal ga je kar, sebi pa je prevezal nad rano prst in roko trdo s špago ovil ter si rano prerezal, da mu je tekla kri. Hitel je k vodi, kamor je bilo le nekoliko korakov, kajti bučelnjak ni visoko nad cesto, pod katero teče Radovna. Tú si je rano izpral. Čez nekoliko dnij pa je bil zopet zdrav. Žena, ki mi je to pravila, se vé je tudi trdila, da mu je le to pomagalo, ker je človeka peljala k zagovorniku, da mu je zagovoril. Prav nalašč sem žensko, ko sem slišal, da je bil mutec iz Kernice pičen, vse natanjko izprašal, kaj in kako je storil ter kako, kam pa kdaj je bil pičen. Kdo je mutastemu revežu povedal, kaj se ima storiti, ako koga kača piči, ne vé, to pa mi je znano, da ljudje vedó, kaj je najprvi pomoček. Tudi mi je znano, da je ta revež bistro glave. Ko sem še domá v šolo hodil, hodil je tudi on, toda posebej ne z nami otroki. Bil je starejši od nas, in gospod učitelj ga je dobrovoljno podučeval ter ga toliko naučil, da je znal nekoliko pisati. Zapisal je postavim na tablo: „mati“ in je to tudi izgovoril.

Živino pri nas prav dostikrat modras piči, posebno goved, vendar se ozdravi. Pred nekterimi leti smo imeli kravo pičeno. Vzeli so jo domú, in bila je v hlevu. Ni hotela jesti, ali pa le malo. Dali smo jej ruma, in čez nekoliko časa se je jela otekline polegati. Krava se je začela pasti ter je ozdravila, a vendar je bila ob mleko prišla.

Omeniti še moram, da ima modras neprijeten duh in sicer po česnu. Življenja je precej trdnega, in ne svetoval bi nikomur prijeti ga, dokler ni prav prepričan, da je že mrtev. Preteklo poletje smo imeli enega v precepu za vrat ujetega. Ko je moj prijatelj gosp. Z. po Mužakli meril, rekel sem mu, naj mi prinese kakega modrasa, ako ná-nj naleti. Tudi njegovim pomagačem sem isto naročil. Neki večer mi prinese gozdnar, ki je hodil z gospodom Z., res prav velikega starca v precepu. Mislili smo, da je že mrtev in smo ga pustili, ker je bilo že tudi temno, v palici. Dejal sem vse skupaj tja pod smreko na skalo nekoliko od hiše, tako da se ni bilo bati, da bi prišel kak človek ali kaka živina do njega. Tako je visel vso noč, in ni bil ovit okrog palice, ker se je že na poti zmotal od nje. Tudi ga je gozdnar, ki ga je nosil, vtakol v vodo in držal palico z glavo vred toliko časa v vodi, da se je modras odvil. Pa ko sem ga zjutraj iz precepa vzel in ga položil tja po tleh, jel je zevati in se gibati, če smo ravno že prejšnji večer mislili, da je poginol. Še v špirtu se je precej dolgo zvijal, predno mu je življenje poteklo.

IV.

G a d. *

O tej kači se je mnogo pisalo in na vse strani so jo opazovalci študirali. Mnogokrat je prilika videti gada, posebno ker se na tako mnogo krajih nahaja in je skoro po celem Evropi domá. Na Gorenjskem vendar mislim, da je modrasa več kot gada, vsaj jaz sam nisem nobenega ujel, tudi videl ga nisem tolikrat kot prvega. Nahaja se pa tudi vzlasti po gričih, hribih in planinah. Morebiti, da je kakih petnajst let od tega, kar je gad mladega fanta pičil visoko gori v goličavah pod Triglavom, kjer raste planinski mah. Hodili so ljudje celó sèm gori mahú nabirat, ki se je pošiljal v tuje kraje, in primerilo se je, da je fant, ko je mah pulil, na gada zadel, ki ga je pičil. Tudi poznam človeka kakih petin-trideset let starega, ki ga je gad v planini pičil, vendar se je mladeneč, tedaj kakih šestnajst let star, srečno ozdravil; znano mi pa ni kako.

V gorah sem nekterekrati naletel ná-nj. Bilo je l. 1879., ko nas je šlo več, ki smo bili ravno meseca avgusta prosti, za nekoliko dni v

* *Vipera berus*, *Coluber berus*; *Pelias berus*, *Vipera ceilonica*, *orientalis*, *prestis* etc.

planine, kjer smo prav prosto živeli. Vsak dan smo jo nekam udarili, ali nam je bila pot znana ali ne. Naša družba se je imenovala „divja jaga“, in ti gospodje, ki so bili tedaj na planinah, se onega časa gotovo še dobro in z veseljem spominjajo. Šlo se je neko jutro iz planine na Bratovljo peč vrh Gabrija. Ko smo tu iz gozda vrh pečevja prišli, kjer raste resje in od koder se prav lepo daleč vidi doli po Radovni in tja na bližnje goré, zadeli smo kmalu na gade. Greli so se na solnci, a vendar so se toliko bali, da so se umaknoli, ko so čuli hojo in govorjenje. Ne samo tedaj, tudi drugekrat sem imel priliko prepričati se, da je vrh Gabrija dosti kač, posebno modrasov in gadov. Še več jih je pa menda na Rumeni peči, na hribu dobro uro od Gorij proti zahodnej strani. Spomladi smo hodili tú sèm šmarnic trgat in vselej smo se bali kač, ker je te živali vedno dosti skrite bilo med travo na solnci vzlasti v tem času, toda nikjer ni bilo toliko šmarnic, kakor na Rumeni peči. Zdaj ne vém, kako je, ali tačas je imel omenjeni hrib slabo ime zaradi premnogo gadov in modrasov, a znan je bil zopet med otroki zaradi obilo šmarnic.

Gad ima vzadi širjo glavo kot spredi, vendar tudi prednji del ni ošpičen, ampak top. Vrat je tenek in ob straneh nekoliko stisnen, do srede života postaja truplo vedno debelejše, od tod pa zopet ožje do konca repa. Glava je skoro ploščnata in ima srčasto podobo. Tudi život je na hrbtu ploščnat, bolj širok kot visok. Rep je kratek, proti koncu zelo tenek in najzadnji del je trd. Samec je nekoliko krajšega in tanjšega života kot samica, vendar ima daljši in debelejši rep kot ona. Na dolgost meri samec dva čevlja in én palec (63^{cm.} malokdaj kaka 2^{cm.} več ali manj), na debelost ima én palec. Glava zavzema dvajseti del života, rep pri samei šesti, pri samici osmi del. Te primere se pri drugih naših kačah ne nahajajo. Na temenu glave so na prednjem delu tri male luskine trioglaste podobe, razvèn teh je na glavi še ona luskina na zgornjem žnablu omeniti, ki je tudi trioglasta, na vsakej strani te luskine ste pa dve peto-oglaste. Nosnice so velike in ležé tik luskine zgornjega žnabla. Sicer je ves život z malimi luskinami pokrit.

Barve je gad jako različne, tako da se ne moremo zanesti na njo. Gotovo je malo kač, ki bi bile tako različno barvane kot on. Vendar je navadno samica bolj črnikaste, temne, samec pa bolj svetle barve. Navadno so samei sivkaste, belkaste, rumenkaste, svetlorujavkaste, svetlozelenkaste, samica pa temnosivkaste, rudečerujavkaste, črnorujave barve. Zanesljivi znak je samo črni nazobljan trak, ki se vleče od glave do konca života po hrbtu. Na vsakej strani tega traka ležé še temne, črne zaplatice. Toda trak in one temne zaplatice se jako spreminjajo po širokosti, posebno podobe si ne ostanejo enake. Včasih so štirioglaste kakor one, iz katerih tako rekóč trak obstoji, a zopet so okroglaste. Trak na hrbtu je

vselej bolj temne barve, kakor drugi život, vendar tudi ne vedno enake, temveč ravna se po splošnej barvi te živali. Čim temnejša je splošna barva, tem bolj črna je ona v traku. Spodnji del života je navadno temnosiv. Čim svetlejša je barva na zgornji strani, tem bolj svetla je tudi na spodnjem delu života po trebuhu, pod grlom je navadno bela. Na temenu ležite dve temni progi, zelo podobni črki U.

Oko gadovo je žareče, rudečkaste barve in gleda prav neprijazno, potuhneno izpod obrvne ploče. Punčica v njem je podolgasta, ne okrogla, in se lahko stisne ali bolj široko odpre. V svetlobi je stisnena, v temi kakor po noči pa široko odprta. „Tako gleda, kakor gad,“ sliši se večkrat reči. Dokler človek ne vé, kakošnih očij je gad, ne more si prav misliti, kaj bi to pomenilo: „Gleda kakor gad“, vendar gotovo kaj prijaznega ne; kajti kar se tej živali pripisuje, je vse sovražno.

Dva pijanca sta se hotela sprijeti in tepsti, a vendar se ni upal nobeden začeti, ker ni vedel, kako bode izšlo. Tretji ju je gledal in dražil zdaj tega, zdaj onega, da bi ju v pretep spravil, toda ni se mu posrečilo. Ko je vse ravsanje in hujskanje minolo, šel je eden pijancev proč. Zdaj je šlo drugemu slabo, ker ga je tretji tovariš zasramoval, da se je bal, ali ta mu je odgovoril: „Pa bi ga bil ti udaril. Ali ga nisi slišal, kako je škripal z zobmi, in gledal je rudeče, kakor gad, prav kakor gad!“

„Zdaj pa veš, kako gad gleda, ko bi še ne bil vedel,“ mislil sem si, „prav tako rudeče, kakor ta pijanec.“ A razloček je vendar velik, gad ima žarečo mavrico v očesu, pijanec pa je imel le to rudeče, kar je sicer belega okrog mavrice.

V Evropi najdemo gada v Portugalu, sega na severu v Skandinaviji čez polarni kotar, na jugu je še v južnem kotu Španije domač, v Aziji sega proti jugu do severne Perzije, proti izhodu do otoka Sahalinskega, kjer se še nahaja. V naši državi ga ne manjka skoro nobenej deželi, a le malokterim krajem, kjer ga pa nadomestuje njegov sorodnik modras. V Nemčiji se najde skoro čez in čez, le v nekterih krajih ga ni, zato pa v drugih toliko več; ne Francija, ne Belgija, tudi Holandsko ni brez njega; gorata Švica ga ima, v Italiji sega do Abruzzov, in tudi v Pyrenejih se drži, kakor na evropskih otocih razven nekterih malih v gornjih severnih krajih. Na Ruskem je skoro povsod navaden. Od belega do črnega morja sega, gre čez kavkazske gore in čez uralske hrbte v Azijo, kjer prebiva v Sibiriji in sicer v srednji in južnej, v Turkestanu, da celó v Mongoliji je še njegov dom in na reki Amur.

V gorah sega višje kakor gozdi in les, celó v takih visočinah se še nahaja, kjer trpi skoro devet mesecev zima. Kjer je samo še ruševje, planinski mah, skalnata, pesknata zemlja, tú prebiva še gad; dokler je

gorko, hodi na lov in gret se na solnce, po zimi pa se zarije in prespi v gorah po osem do devet mesecev na leto.

Po dnevu je gad lena žival, po noči ne tako. Pravijo sicer, da se, ako je razkačen, za človekom spusti, vendar oporekajo temu opazovalci in trdijo, da ni resnica. Zvije se v svitek tako, da je glava sredi kolobarja in ko vseka po stvari, ki jo hoče ugriznoti, tedaj stegne vrat, a zopet ga potegne nazaj in tako večkrat ponavlja. Nevaren je, ker gotovo piči, če le more; jeze je take, da celó po neživečih rečeh seka in grize. Kedar je razdražen, tudi sika in piha ter seka po palici, ako mu jo pomoliš, da si dostikrat zobe polomi, pa tudi kar po lastnej senci udari, ako nič drugega ne vidi. Sicer je po dnevu menda slabega pogleda, ker udari dostikrat mimo stvari, ako mu jo pomoliš, ko ga dražiš, če je tudi kaj tako debelega kakor postavim kako jabelko ali kaka hruška. V beg se ne spusti rad, če mu tudi nevarnost preti, ker je prehude jeze. Ako piči, pa jo potegne, dostikrat precej, ko je pičil, včasih pa še le po drugem piku. Pravil mi je neki kovač, da je gad enkrat njegovo ženo napadel, in to kar mi je on povedal, potrdila in pravila je tudi ona. Šli so otroci iz gozda in na stezi so zagledali kačo. Ustrašili so se je in bežali so. Ravno tedaj pa je prišla žena do njih in vrnoli so se. Kača na stezi se ni hotela umaknoti. Spustila se je celó proti ženi, ki se je tako ustrašila, da je ne vedé nekoliko počenola in kričala na vse grlo. Otroci so zopet zbežali, žena pa si ni upala z mesta, da bi jej gad ne prišel do živega. Sekal je po krilu, ki je segalo trdo do tal, ker je ženska toliko kolena skrčila, da je obleka nogi branila. „Na vse grlo sem kričala,“ dejala je žena, „in nisem si upala z mesta, tudi ne po konci skloniti se. Otrok ni bilo nobenega več videti, utekli so. Kmalu pa je prišel mož, a še prej nego je mogel odlomiti kol iz plotú, zbežal je gad, tako da ga še ubiti ni bilo mogoče. Spustil se je po hribu doli s steze in v grobljo.“ Mož in žena sta trdila, da je bil gad, ne modras, ker ni imel rožička na nosu.

Čeravno je gad po dnevu nekako lenoben in pride le iz luknje, da se greje na solnci, vendar je po noči neki veliko bolj živ, lazi okrog in lovi pridno kakor sploh ponočne živali. Ako se v temnej noči zakuri, pridejo gadje iz okolice, vendar se mora tiho ná-nje čakati. Prilezejo blizu ognja in strmé v plamen, toda ako občutijo nevarnost, zbežé ali pa ne pridejo. — Da se gad blizu steze v travi ležéč dostikrat za mimogredočo žensko, ki ga je morebiti ne vedé z obleko zadela, spusti in zobe v krilo zasadi, pripovedujejo njegovi opazovalci.

Čeravno je gad po noči živ in uren ter pridno okrog kolovrati, vendar ne moremo reči, da bi mogel plezati. Po tleh, v prahu se plazí; vendar se vode manj boji, kakor bi se mislilo, celó nekoliko plavati zna, toda toliko zopet ne, kakor nektre druge kače, postavim belouška, ki

gre rada v vodo, kjer je prav hitra in si zna dobro pomagati. Ako imaš gada ujetega, ne postane ti dosti drugači, samo toliko skušnje učé, da ne grize precej po vsakej stvari, toda dražiti se tudi ne dá. Dostikrat pusti celó ptička okrog sebe skakljati, če so mu tudi ptice vkusna jed, jaščarico samo spodi, ako se hoče postavim sam na solnce vleči, kjer se ona greje; za kebre se celó ne zmeni, če po njem ali čez-nj kateri leze, ali ako ga njeziš, je zopet stara togota. Po ježi, svojem hudem sovražniku tako seka, da mu kri teče iz žrela, kjer so ga ščetine ranile, a vendar ne preneha, če je tudi vse zastonj in se pri vsakem mahljeji še bolj zbode in rani.

Najljubša jed so mu miši, posebno poljske so reve pred njim, pa tudi rovke so mu drage in gotovo mladim krtom ne prizanese, ako pride do njih; ptičev dosti požre, posebno mladih in sicer tistih, ki imajo gnezda na zemlji. Zato so včasih ptice tako nemirne in zaženejo velik vrišč in krik v grmu, ako gada zapazijo, ki se je morebiti ravno mladičev v gnezdu lotil. Dobro ga poznajo, kako je neusmiljen in krvoloč. Še tedaj, ko ni več mladičev v gnezdu, polasti se jih nemir in strah, ako ga zapazijo. Žabam ne dela take sile, vendar ako ga lakota tare, seže tudi po njih; jaščarice so mu všeče, dokler so še mlade, starim ni nevaren. Na miši je pa tak volk, da jih celó ujet ne more pustiti, ako jih le more doseči. Čeravno je ne požre, vendar pčiti jo mora, ni prej mirú, ako deneš miš k ujetemu.

Strada lahko gad dolgo, po več mesecev, kakor kače sploh; kedar pa dobi dosti živeža, nažre se kar na enkrat za več časa, kar po dve in po tri miši eno za drugo požre.

Ko pride mraz, zarije se v kako luknjo in zaspi. Navadno se jih spravi po več v éno posteljo. V duplah starih dreves, ali v tleh pod koreninami, pod zidovjem, kjer je za nje pripraven svet, v grobljah, kjer je kamenje, mah, listje in drugo tako skupaj nametano, najde se dostikrat po celo gnezdo gadov. Ako je solnčen prostor in dolgo kopno, vležejo se še le pozno v jesen. Spomladi pridejo navadno zopet na dan meseca aprila, včasih tudi že marca, če jim je pa vreme posebno ugodno, tudi prej. Solnce jih zvabi iz zemlje in gorkota.

Ko je zimsko spanje dokončano, jamejo se gadje pariti, tedaj meseca aprila do meseca maja, le redko se primeri, da tudi že marca. Meseca avgusta zležejo mlade. Stare samice jih imajo deset do štirinajst, mlajše pa samo po pet do šest. Komaj je jajce zleženo, že izleze iz njega mladič, ki precej pokaže, da je gadove krvi. Še moker je spak, pa že saka in piha, ako se ga dotakneš. Ko začnejo novoizleženci okrog laziti, jamejo se precej vaditi v svojem rokodelstvu. Komaj je pošast, ko je svetlobo zagledala, kakih 20—23 centm. dolga, že odpira žrelo in kaže zobe. Kar prvo uro se jame učiti, ko pride na svet, česar mu bode

treba, ako se bode hotel na lastno roko pošteno po gadovsko preživeti. Čez nekoliko ur sleče tudi obleko, ktero je sabo prinesel, in vrže lev s sebe, ravno kakor pozneje, ko postane starejši; dostikrat se precej oblevi, še predno je uro star.

Stari se ne brigajo za svojo družino prav nič, pa tudi brat za brata ne, nobeden se ne zmeni za drugega, vsak gre svojo pot. Srup in ostre zobe so dobili mladiči po starih in vse gadje lastnosti; s temi gredó že prvo uro po svetu, kamor vsak hoče.

Ko se pariyo, zamota se jih včasih po osem, deset in še po več v živ klopčič, ki se noče razvozlati po dalje časa, celó ne, če tudi gade dražiš. Po celo noč in še dalje ostanejo tako zamotani skupaj.

Čeravno gad dokaj škodljivih živalij, namreč grozno veliko mišij pokonča, ne bode ga vendar nikdo zagovarjal, marveč moramo reči, da mu drugega ne gre, kakor smrt. Kdor ga more, naj ga ubije, kamen na glavo, to je zá-nj! Medveda se ni toliko dandanes bati v naših krajih, kakor gada ali modrasa. Nobenemu se ne sme prizanesti; kdor jih po-bití more, naj jih, čim več, toliko bolje!

M. Tonejec.

(Dalje pride.)

Praznoverske bajke in šege med štajerskimi Slovenci.

Nabral *dr. Jože Pajek.*

(Konec.)

V Škarnicah, v župniji: Dobje (okrajno glavarstvo celjsko) imajo sledeče praznoverske bajke.

Uroke napravi posebno lahko pogled takih ljudij, pri katerih so obrvi zraščene. Če takov človek otroka pogleda, naj hitro kdo trikrat pljune, pa bo dobro. Posebno oster pogled napravi celó odrastlim uroke, ki se pa lahko brzo odpravijo s tem, da se trije ognjeni ogleni vržejo v kupico mrzle vode; tri oglene je treba potem vreči v tri sobine kote.

Da strela v kako poslopje ne trešči, je najboljši pripomoček lastovčje gnezdo, ki je v njem. — Nekteri mislijo, da je strela dolga ko senena žrd; sosed jo je enkrat našel, pa je bila precej majhna, na šest oglov, in z njo se je lahko čudovito kresalo.

V nedeljo na lov hoditi, je jako nevarno, kajti taki lovci morajo po smrti brez glave, s puško na rami v temnih nočeh za divjačino plaziti. Zato se sliši čestokrat v poznej noči žvižganje lovecev in lajanje psov; včasi celó kak strel dolino preleti.

V cerkev gredé ne smemo jesti, sicer bi dotičnega rakev pri pogrebu škripala, česar se vsakdo boji.

Če kmet na semenj žene in se živinče iz hleva gredé nazaj ozira, bo gotovo prodano. Na semnji pa je treba paziti posebno na kravji rep; ima krava na repu dvojne barve dlako, je dobra mlekarica.

Če ima kdo štiriperesno deteljo pri sebi, ne morejo ga komedijanti slepariti; drugi ljudje se jim sevéda čudijo, on pa vse vidi, kakor je v resnici.

Če se pri hiši zaplodijo pukoši ali skočnjaki, navadno „grili“ imenovani, odpravi jih lahko, kdor za pravi pomoček vé. Nič drugega ni treba, ko tri izmed njih prijeti, jih v papir zaviti, jim še eden krajcar pridejati in jih v tretjej župnji ob poti ležati pustiti. Kdor potem ta zavitek pobere in si krajcar osvoji, v tistega hišo se potem gotovo ti nadležni mrčesi preselijo. —

Tudi okoli Dobja verujejo, da se lahko na sv. večer skozi srednje okno v hišo vidi prihodnji mrlič ali ženitvanje; razlika je le samo ta, da mora tukaj preje tiktat ritanski okoli hiše iti.

Če gre kdo na sv. večer pri polnočnicah za veliki oltar, ponudi mu tam hudi duh tri reči: kapo, klobuk in mošnjo. Če kaj takega od vraga dobiš, bodeš lahko čudeže delal. Če klobuk obračaš, bode pokalo, kakor da bi s topi streljal; kapa te stori nevidljivega, v mošnji pa bode vedno dovolj novcev. —

Okoli Dobja tudi živina na sv. večer govori. Tudi se na sv. večer v potokih voda spremeni v najboljše vino. — Kdor hoče posebno močen postati, mora na sv. treh kraljev dan od sedmih hiš „močni kruh“ jesti. — Na binkoštno nedeljo je dobro, če se pred solnčnim vzhodom z roso, ki je na pšenici, umiješ; ni se potem bati solnčnih pik, — če jih pa že imaš, izgubiš jih gotovo.

Tú okoli Dobja postavijo tudi na vseh svetnikov dan kupico vina za verne duše na mizo, kakor na panonske strani. —

Povsodi po murskem polji in po Slovenskih goricah si dopovedujejo o movji. Poročevalec iz radgonskega okraja mi piše:

V mraku se sliši večkrat neko žvižganje, in to so duše nekrščenih otrok, ki po zraku mirú iščejo. Začneš ti to žvižganje zasmehovati in tudi žvižgati, bode se ti hudo godilo; zakaj lotilo se te bode in te začelo neusmiljeno klofutati in sem ter tja metati. Oče moj so večkrat pravili, da se jim je to že tudi pripetilo, ko so še domá pasli.“ (Janjševeci.)

Pri Sv. Urbanu pri Ptuji si pravijo, da se „movju“ ali „mavam“ ubrani s tem, da se vrže človek na kolomajo, v katero mora pihati.

V Janjševcih pripovedujejo tudi, da je zvezde šteti jako nevarno. Zamogel bi kdo svojo zadeti, ker vsak človek ima svojo zvezdo, in tedaj bi ona kar z neba padla, človek pa bi kar umrl.

Ako se takrat pri hramu prav kregajo, kedar repo sejejo, bo repa prav debela. — Na njivi sploh nihče nič jesti ne sme, kajti drugače

miši in gosénice vse požeró. — Če mislijo domači ljudje domá ali kje drugod kaj voziti, ne smeš na mizi iz lonca v skledo vsipati, ampak vsakokrat skledo z mize vzeti, drugače zvrnejo, ali se jim sicer druga nesreča zgodi. — „Lilek“ t. j. kačjo kožo dajejo svinjam, da rajši breje postanejo. — Svinje ne smeš z metlo bítí, sicer rada piščeta pojé.

Okoli Radgone si pravijo tudi sledeče: Hočeš vedeti, kakšno vreme bode v vsakem meseci prihodnjega leta, moraš na božični večer, predno greš k polnočnici, šest lukov na dvojce razrezati, in tako dobiš 12 polovic, ki ti 12 mesecev predstavljajo. Na vsako teh polovic deni nekoliko soli, in na katerih bo raztopljena, kedar od polnočnice domú prideš, tisti meseci bodo gotovo dosti deža imeli, drugi nam pa suho vreme oznanujejo.

Kdor se celo življenje po postnih dnevih posti, bo tri dni pred smrtjo zvedel, kdaj umrje.

Pri Sv. Marku pod Ptujem v Novej vasi se pravi: Človek lahko točo napravi, samo paziti mora, da mu iz hiše ne uide, ker drugače devet župnij potolče; točo znajo pa le delati dijaki iz črne šole, pa duhovniki in copernice.

Marsiktera gospodinja se pritožuje, da krave nimajo mleka, in da še celó tisto, ktero imajo, nič ne velja. Tega je copernija kriva. To se pa napravi tako: Skrbeti moraš, da dobiš vojko, s katero pastir krave ravna; to vojko moraš potem dobiti, in pri tem govoriti neke čudne besede, katerih pa jaz ne vém. Zoper to copernijo je pa tudi pomoček. Da krave zopet dobijo dobro mleko, moraš kravi na rogu tri luknje izvrtati, tu mišnice v nje položiti, in je z blagoslovljenim drenom dobro zadelati; tudi v prag pred hlevom moraš dren zabiti.

Na pustni torek ne smeš kurenta ali kterege drugega norea brez darú od hiše odpraviti, ker drugače lahko pri živini nesrečo napravi, če se po zemlji pokota.

Smešno je, kako ljudje nekatere bolezni vračijo. Protin na pr. nekatere ženke ogovarjajo, ali „dol molijo“, to pa s strašnim preklinjanjem, in zraven tega ga rotijo: „Idi med pečine in planine, med vse vrage in hudiče“ — pa le redkokrat se vgene. — Človek ne sme na sebi nič šivati, sicer vse pozabi. — Na mizi ne smeš sedeti, sicer na zadku tvor dobiš.

Vse tukaj imenovane bajke so tudi po vzhodnem Štajerji znane.

Iz Framske župnije iz vasi „Morje“ na vzhodnej strani Pohorja se mi piše: Pred nekterimi leti sem na pustni dan opazoval mater, kako so že pred solnčnim vzhodom tri leskave šibe, koje so v enem letu zrastle, za streho utaknoli. Ko sem jih vprašal, kaj naj to pomeni, odgovorijo mi, da bodo tako pregnali lisico. — Kmalu potem so prinesli mati na dvorišče velik obroč, položili ga na tla ter začeli na ves glas

kure klicati ter jih vabiti z zrnjem v obroč. Ko sem jih zopet vprašal, zakaj tako delajo, rekli so mi, da bodo kokoši lepo skupaj ostale, in vse v éno gnezdo nesle.

V Ruškej župniji v Lobnici na Pohorji so se ohranile té-le prazne vere: Kdor k polnočnicam prvi v cerkev pride, vidi copernice, če v večno luč krajcar dene. — Kdor pri polnočnicah, dokler „sanktus“ zvoní, trikrat okoli cerkve leti, dobi kučmo, ktera ga nevidljivega stori. To vero imajo tudi v Konjicah.

Na Pohorji dajejo kokošim na veliko noč iz obroča zobati. — Na veliko gospojnico ne sme nikdo na drevo iti. Ta dan je namreč tako svet, da ne smejo kače po zemlji plaziti; zato se spravijo ta dan na drevje. Tudi tú narežejo božično noč 12 čebulovih polovic. — Kedar prvokrat grmeti čujemo, je dobro valjati se po zemlji, — to pomaga zoper grižo. — Po noči ne smeš psa ščuvati, ináče pride ponočni lovec, pa vrže mrtvaško glavo v sobo rekóč: „Si pomagal loviti, še pa pomagaj jesti.“ — „Škopnik“, kterega poznajo tudi pri Sv. Rupertu v Sl. goricah in v Framu, je strašna prikazen. On odnese otroka, če od matere zanemarjeno v razgonu leži; če pa kdo za njim pokaže, ko goreči metli enak skozi zrak smučí, temu se roka posuši. To se čuje tudi v Konjicah.

Otroci, ki pred krstom pomrjejo, letajo v mraku kot tako imenovane „žive“ okoli, in sila žalostno kričijo. Na duri kravjega hleva se mora „trutino znamenje“ narediti, da „truta“ ne pride krav zizat. —

V Konjicah delajo svinjam na korito znamenje „more“, kar sami „morsko taco“ imenujejo.

V Rušah vrže kmet ono vrv, na kterej je kravo iz semnja prignal, na drevo. — Velika črna žolna (*Picus martius*) pozna korenino, ki ima neko posebno moč: vsake zaprte dveri se namreč odprejo, če se jih s tisto korenino dotaknemo, in sploh vse, kar se skupaj drži, razpade pred to korenino. Tudi za pipanje zobov je dobra. Če hočemo to korenino dobiti, moramo žolni gnezdo zadeliti; hitro bode zdaj žolna korenino prinesla in z njo duplo odprla.

Pri Ormoži dajejo kokošim na pustni dan v obroči v vinu namočene pšenice. — Če hoče mati, naj bi njeno dete bogato bilo, mora mu v kopelj nekaj denarja polagati. (Dobje in mursko polje.)

Po nekod še zdaj toči zvonijo, dasiravno se je pri tem že tolikokrat nesreča zgodila, — pa vendar, dasi davno tega vsega več ne verujemo, ko pa čujemo o tem govoriti, stori se nam nekako milo, menda, ker nas to spominja srečnih dnij, brezskrbne mladosti, in vzbudé se nam spomini, koje je vpletel Prešeren v svoj sonet:

O Vrba, srečna draga vas domača,
Kjer hiša mojega stoji očeta;
Da b' uka žeja me iz tvoj'ga sveta,
Speljala ne bilà, goljfi va kača!

Ne védel bi, kako se v strup prebrača,
Vse kar srce si sladkega obéta;
Ne bila bi mi vera v sebe vzéta,
Ne bil viharjev nótranjih b' igrača!

Zvestó srce in délavno ročico,
Za doto, ki je nima miljonarka,
Dobil z izvoljeno bi bil devico;

Mirno mi plavala bi moja barka,
Od ognja dom, od toče mi pšenico
Bi bližnji sósed vároval — svet' Marka. —

Dostavek.

O Torklji sem poročal v Kresu I. 1881, stran 306. O Rojenicah in Sojenicah ni nobenih sledov v poročilih, koja sem tú porabil. O „Kurentu“ govori Slomšek: „Blaže in Nežica“, III. nat., str. 47; ravno tam in na str. 48. o pustnih šegah; o praznih verah, ki se na mesec nanašajo, na str. 134. 2. odstavek; o nebeških prikaznih str. 139—142; o „mori“ in o „žalikženah“ na str. 181; o prezvanjanji nevihte na str. 183; na str. 185. pové, da je leta 1783. strela pri prezvanjanji v 3 mesecih 96 ljudi ubila, in zato je zdaj to prepovedano po ces. postavi. O „čari in coperniji“ govori ista knjiga na str. 190 do 194. — Omenjam še, da nisem zapazil, da bi bil tako zvani „Kolomonov žegen“ tiskan leta 1647., ktera letnica je pa kriva, a znano je, da je ves polen sleparij ter na gore zabeležene praznoverske bajke in šege kakor si koli uplival.

Kako se umetno led dela?

Spisal dr. J. Svetina.

Velike vrednosti je v vročem poletnem času ledenica polna ledú. Pivarjem so ledenice neobhodno potrebne, ako hočejo imeti dobro pivo. Tudi mesarjem dobro služijo. In še drugače se led mnogovrstno uporablja; posebno ga potrebujejo zdravniki po bolnišnicah, vzlasti pri kirurgičnih operacijah. Zato so posestniki ledenic urno na nogah, kakor hitro nastane mraz, da vode zamrznejo. Pridno se seka in vozi led, in ledenice se polnijo. Zima brez snega, brez mraza — drugim ljudem ugodna in prijetna, dela posestnikom ledenic mnogo skrbij, kje bodo dobili ledú.

Mesta v toplih južnih krajih, kjer nikdar ni tolikega mraza, da bi

voda zmrznola, naročujejo si iz daljnih krajev ledú. Tako se iz Trsta vsako leto pošilja mnogo ledú posebno v Egipt, pa tudi v različne druge kraje, in naši Kraševci, ki ta led napravljajo in ga do železnice vozijo, zaslužijo si mnogo pri tem. Severna Amerika kupčuje z ledom jako živahno in v prav velikej meri. Vzlasti v Novem Yorku napolnijo po zimi velikanske ledenice, iz katerih potem skozi celo leto pošiljajo led v srednjo in južno Ameriko, pa tudi v Afriko in celó v vzhodno Indijo. Kedar je zima ugodna, skupijo neki v okolici Novega Yorka posestniki ledišč več za led, kakor bi dobili za pšenico, ki bi jim v najrodovitnejšem letu na istem prostoru zrastle.

Shranjevanje ledú po ledenicah stane mnogo truda in denarja, še več pa pošiljanje njegovo v daljne tople kraje, kjer se ga že po poti mnogo staja. Zato se je že davno začelo premišljevali, bi li ne bilo mogoče umetno delati ledú tudi po letu in v vročih južnih krajih? Saj si znamo umetno gorkoto napraviti v sredi hude zime, zakaj bi ne bilo mogoče narediti si umetnega mraza?

In res, tudi to je človeški um iznašel. Že leta 1856. je Harrison iz Viktorije sestavil za umetno izdelovanje ledú stroj, katerega je Siebe l. 1862. nekoliko prenapredil in izboljšal. Dandanes imajo enake stroje že skoro po vseh večjih mestih, vzlasti v toplejših južnih krajih. Največji teh strojev dajejo na dan po 15.000 kilogramov ledú tudi v najhujšej vročini.

Ker so pri nas ledovni stroji še precej redki in malo znani, namenil sem se v pričujočem sestavku kratko popisati najznamenitnejše teh strojev ter razložiti, kako je mogoče v zakurjeni sobi ali v toplem poletnem času, in celó v vročih južnih deželah umetno napraviti tak mraz, da voda zmrzne ob njem? —

Ako hoče človek naravne moči upotrebljevati v svojo korist, mora te moči najprej dobro poznati, in da jih spozna, treba mu je naravo in naravne prikazni pridno opazovati.

Gotovo si že zapazil, dragi čitatelj! da nastane večji ali manjši hlad povsod, kjer se sneg ali led taja, ali kjer voda hitro izhlapije ali se v paro spreminja. Prinesi si, ako hočeš poskus napraviti, v zakurjeno sobo posodo snega ali ledú, in pusti ga tu tako dolgo, da se ti popolnoma stopi: zapazil bodeš, da se ti vsled tega soba jako ohladi. Enako se ohladi soba, v kateri je razobešeno mokro perilo, da se suši, ker se tu voda pari ali izhlapije.

Da se led v vodo ali voda v paro spreminja, za to je treba toplote. Ako napolnim pripravno posodo z ledom, potem pa pod njo zakurim ter toplomer vá-njo utaknem, opazujem, da mi toplomer, ko se začne led tajati, kaže na 0° C. Ako dalje kurim in pri tem toplomer opazujem, vidim, da kaže neprestano na isto mesto, in to tako dolgo, dokler je v

posodi še kaj ledú. Iz tega sledi, da se ni toplota v posodi ves ta čas nič spremenila. Vode, v kateri se led taja, ne morem torej kar nič pogreti, ako še tako kurim pod njo. Dokler je še kaj ledú v njej, ostane vedno enako mrzla. Vsa toplota, ki jo plamen daje, porabi se le v to, da se led v posodi polagoma v vodo spreminja.

Kakor hitro se pa ves led stopi in je sama voda v posodi, začne se, ako še dalje kurim, živo srebro v toplomeru vzdigovati ter se polagoma vzdigne za 100 Celsijevih stopinj, tako da kaže toplomer, kedar začne voda vreti, 100° C. Tedaj pa zopet obstane. Naj še tako kurim, živo srebro se ne gane več. Voda vre in vre, a njena toplota ostaja vedno enaka. Vsa toplota, ki jo daje zdaj plamen, porabi se v to, da se voda v paro spreminja.

Ako posodo z ledom napolnjeno samo v toplo sobo prinesem, pod posodo pa ne zakurim, začne se vendar led kmalu tajati in se če tudi ne tako hitro kakor prej polagoma vendar razstopi. Za to pa je treba ravno toliko toplote, kakor v prejšnjem slučaju. Prej se je porabila v ta namen toplota, ki jo je plamen dajal, zdaj pa se jemlje potrebna toplota bližnje okolici, torej zraku, ki led obdaja. Zatorej se soba ohladi, ako se taja led v njej.

Enako tudi voda polagoma vsa izhlapi, ako jo v odprtej posodi mirno v sobi stoječo pustim. Izhlapovanje lahko s tem jako pospešim, da vodi površje razširim, ako jo na pr. po tleh pokropim ali z njo kako ruto ali rjuho omočim, katero potem razgrnem ali obesim. In kolikor je treba toplote, da se vreča voda v paro spremeni, ravno toliko se je tudi porabi, da ista množina vode pri nižji temperaturi izhlapi, ali kakor navadno pravimo, da se posuši. In ta toplota se zopet bližnje okolici odtegne, ktera mora vsled tega hladna postati.

Kar velja o ledu in vodi, to velja tudi o drugih telesih. Vsako trdo telo potrebuje toplote, da se v tekočino spremeni ali staja; in vsaka tekočina potrebuje toplote, da izhlapi ali se v paro spremeni. Ako se telesom za to spremembo potrebna toplota ne dovaja na umeten način, mora jo dati, ako se sprememba vendar godi, bližnja okolica spreminjajočih se teles; tu mora torej po izgubi toplote nastati hlad ali mraz.

Tako smo našli dve sredstvi, ki ji moremo porabiti v to, da znižamo na umeten način toplino v kakem prostoru. Prvo sredstvo je tajanje kakega trdega telesa, drugo pa izhlapovanje kake tekočine brez umetnega dovajanja za to potrebne toplote. Kolikor hitreje in pri kolikor nižji temperaturi se kako trdo telo taja ali kaka tekočina izhlapi, toliko večji hlad in mraz nastane v bližnje okolici; ako se namreč tej toplota hitro odtegne, ne more jej iz toplejše daljne okolice sproti druga dotakati, kar bi se pri počasnem spreminjevanji teles in torej pri počasnem odtegotovanji toplote zgodilo; in dalje, ako se okolici že prej hladnej odtegne

gotova množina toplote, mora ona po tej izgubi toliko bolj mrzla postati, kolikor hladnejša je že prej bila. Ako hočemo torej zdaten umeten mraz doseči, moramo se ozreti po trdih telesih, ki se že pri nizkeji toplini hitro tajajo, ali pa po tekočinah, ki tudi že pri nizkeji toplini hitro izhlapujejo. To so storili oni, ki so si izmislili ledovne stroje.

Izmed trdih teles se je v ta namen do zdaj porabil samo led ali sneg. Ledovni stroji, ki s pomočjo naravnega ledú delajo umetni led, so najbolj priprosto sestavljeni in tudi pri nas v navadi. Imajo jih posebno kavarnarji, da delajo tako zvano sladko ledenino ali zmrzolino (Gefrorenes).

Led se začne tajati še le pri toplini, pri kateri kaže Reaumurjev ali Celsijev toplomer na ničlo (0°); pri nižjeji toplini se led v navadnih okoliščinah ne taja. Ravno tu pa je meja, pri kateri začne voda zmrzovati ali delati se led. Zmrzuje le, kedar kaže toplomer pod ničlo. Iz tega sledi, da se še ne more brez drugih priprav s samim naravnim ledom delati umetni led. Ako nesem posodo vode v ledenico, ohladila se mi bo do 0° C, zmrznola pa po letu ne bo, ako tudi posodo popolnoma z ledom obdam. Led okrog posode taja se le tako dolgo, dokler je posoda in voda, ki je v posodi, toplejša od njega in tako dolgo tudi posodi toploto odteguje. Kedar se pa tako ohladi, da je z ledom enako mrzla, torej do 0° C, tedaj se neha led tajati, ako ne prihaja od zvonaj nič toplote v ledenico. Ako bi se namreč led tudi zdaj še naprej tajal, morala bi bližnja okolica, torej posoda z vodo dajati za tajanje potrebne toplote. Toplina bi se torej tu znižala pod ničlo, in voda v posodi bi zmrznola. A led okrog posode bi se v tem slučaju moral v toplini nižjeji od 0° C tajati. To pa se v navadnih okoliščinah nikdar ne zgodi. Pač pa se zgodi, ako se na kosce stolčeni led ali pa sneg, če je pri rokah, pomeša z navadno kuhinjsko soljo. Ako pride namreč sol z ledom ali snegom v dotiko, pije hlastno iz njega mokroto, v kateri se potem sama stopi. Tako sol prisili sneg ali led, da se taja tudi potem še, ko se je njegova toplina znižala že precej pod ničlo. V takem osoljenem snegu ali ledu je tedaj mogoče vodo tako ohladiti, da zmrzne. K ohlajenju pripomore tukaj razvèn tajanja ledú ob enem tudi topljenje soli. Porabi se namreč več ali manj toplote ne le, kedar se kako trdo telo taja, ampak tudi, kedar se v kakej tekočini topi. Tudi ta toplota se odtegne bližnjeji okolici, ki se mora vsled tega ohladiti. Znano je, da se voda ohladi, ako se nekoliko sladkorja v njej stopi. Vendar je to ohlajenje le neznatno v primeri z onim, ki se doseže s tajanjem ledú.

Kavarnarji, ki delajo zmrzolino, napolnijo pripravno posodo z drobno stolčnim ledom, katerega dobro osolé. V to zmes ledú in soli utakne se potem druga posoda napolnjena s sladkarijo, ki ima zmrznoti, ali s sokovi različnega sadja itd. Ta posoda se mora v ledu pridno vrteti in osoljeni

led večkrat pomešati. Iz vzrokov, kateri so nam zdaj znani, nastane kmalu tolik hlad v posodi, da njena vsebina zmrzne. Ako se potem zvnanja posoda dobro zapre, da ne more od zvanaj toplota blizu, more se zmrzlina tudi v poletnej vročini precej dolgo ohraniti.

Popisani ledovni stroj se more le tam rabiti, kjer je naravnega ledú ali snega lahko dobiti. Ledenic bi torej ta stroj ne mogel nadomestovati. Pač pa jih morejo nadomestovati ledovni stroji druge vrste, pri katerih se v dosego umetnega mraza ne upotrebljuje tajanje ledú, ampak izhlapovanje kake tekočine.

Že spredaj smo omenili, da če hočemo po izhlapovanji kake tekočine doseči zdaten umeten mraz, moramo se po tekočinah ozreti, ki že pri nizkej toplini hitro izhlapujejo.

Voda v tem oziru ni posebno pripravna, ker še le začne v navadnih okoliščinah pri precej visokej toplini, t. j. kedar kaže Celsijev toplomer 100 stopinj toplote, hitro izhlapovati ali vreti. Pri nižjej toplini izhlapuje le počasi, a kedar je prostor, v katerem voda stoji, do gotove mere napojen z vodeno paro, tedaj pa izhlapovanje popolnoma neha. Vendar pa ima voda to dobro lastnost, da jo med vsemi tekočinami najlažje dobimo, in da nas nič ne veljá. Zato se še samo ob sebi povprašuje, ali ni tudi mogoče pospešiti izhlapovanja vode, enako kakor se tajanje ledú umetno pospešuje?

Tudi to je mogoče. Voda toliko hitreje izhlapuje in že začne pri toliko nižjej toplini vreti, kolikor manj je zrak, ki jo obdaja, napojen z vodeno paro, in pa kolikor manjši je njegov tlak. Zato začenja na prav visokih gorah, kjer je zrak redek in tlak njegov tedaj majhen, voda že veliko preje vreti, predno se ogreje do 100° C, a v navadnej posodi tu vendar ni mogoče vode toliko pogreti, da bi se meso v njej skuhalo. Tú se mora kuhati v takozvanem Papinovem lonci, ki je s trdnim pokrovom dobro zaprt, zato da ne more sproti vodena para uhajati, ampak ostane nad vodo. Zrak, ki je pod pokrovom in se polagoma z vodeno paro dobro napoji, dobi tako večji tlak, in to zabranjuje, da voda v lonci prehitro vreti ne začne.

Ako hočemo, da nam voda zavre že pri prav nizkej toplini, moramo skrbeti, da zračni tlak nad vodo kolikor mogoče zmanjšamo in vodeno paro sproti odpravljamo od njenega površja. To se pa more s tem doseči, da se postavi posoda z vodo pod recipijent zračne sesalke. S sesalko se lahko zrak skoro popolnoma izsesa izpod recipijenta. Tlak nad vodo postane tedaj neznatno majhen. Da se pa ob enem nastala vodena para sproti odpravlja, postavi se pod recipijent posoda z žvepleno kislino. To je tekočina, ki silno hlastno pije vodo ali vodeno paro. Kakor hitro je zrak izpod recipijenta že po večini izsesan, začne voda brbljati, kakor bi vrela. In to je tudi v resnici pravo vrenje, samo da voda pri tem

ni vroča, ampak postaja vedno bolj mrzla. Vrenje namreč ni drugega, kakor jako hitro izhlapovanje kake tekočine, ktero se od navadnega počasnega izhlapovanja v tem razločuje, da se tekočina, ki vre, ne le na površji, ampak v vsej posodi od vrha do dna v paro spreminja. Ono brbljanje pride ravno od tod, da se vzdiguje para od srede in dna proti vrhu in pri tem tudi vodo v posodi vznemirjuje. V jako redkem zraku ali skoro popolnoma praznem prostoru pod recipijentom izhlapuje že mrzla voda tako hitro, kakor v navadnem zraku vrela voda. Toplota pa je za to vrenje ravno toliko potreba, kakor za vrenje v navadnem zraku. In to toploto mora voda sama iz sebe dajati. Zato postaja vedno bolj mrzla, in ko nekoliko časa tako vre, prikažejo se na enkrat na njenem površji ledeni kristali, in kmalu potem je popolnoma zamrznena.

Na popisani način se lahko v zakurjeni sobi naredi led z vsako navadno zračno sesalko, ako je le dobra, da se more zrak dosti čisto izsesati izpod recipijenta. Učencem se v šoli pri fysikalnem poduku napravlja ta poskus. Se vé da se tú naredi le prav malo ledú.

Edmond Carré pa je sestavil velik stroj, s katerim se dela v velikej meri led prav tako, kakor je tukaj popisano. Z žvepleno kislino je pri tem stroji nekako do srede napolnjen velik svinčen kotel, kateri je zgoraj trdno zaprt. Skozi pokrov peljete dve cevi, ena do zračne sesalke, druga pa do posode, v ktorej ima voda zmrzniti; tudi ta posoda je zgoraj dobro zaprta, in cev drži skozi pokrov vá-njo. Sesalka, ktero goni parni stroj, izsesa skozi cevi zrak iz kotla in iz poslednje posode. Voda začne kmalu vreti, nastalo vodeno paro pa pije skozi cev žveplena kislina v kotlu, in da se to tem hitreje godi, narejena je pri kotlu posebna priprava, da se more kislina vedno mešati. S tem strojem se doseže, da voda ne zamrzne samo na površji, ampak popolnoma, kolikor je je v posodi. Tedaj se pa nastali kos ledú vzame iz posode, in posoda se zopet z vodo napolni. Uravnano je pa to tako, da gre vse hitro od rok in da stroj brez prenehanja dela.

Led, ki se na ta način naredi, bil bi lahko prav po ceni, izdelovanje bi ne stalo veliko, ako bi le žveplena kislina, ki se tu potrebuje, ne bila predraga. Potrebuje se je pa mnogo, ker se kmalu vodene pare tako napije, da ni potem več za rabo in se mora z drugo nadomestiti. En kilogram kisline zadostuje samo, da se naredi 2—3 klgr. ledú. Vendar še kisline potem ni ravno treba zavreči, ampak se še lahko za druge namene porabi. —

(Konec pride.)

Nekaj o Sibiriji.

Mnogo knjig o Sibiriji zagledalo je že beli dan; a pisali so navadno taki pisatelji o Sibiriji, ki je celó videli niso, še manj pa jo prehodili. Pisali so navadno to o Sibiriji, kar so slišali od Rusov, sevéda jim je morala tudi večkrat domisljija priti na pomoč, in raznesli so potem take vesti o ruskej Sibiriji, da je človeka kar groza pretresla, ko je čital take stvari. Nekteri prognanci pisali so tudi o Sibiriji, akoprem so bili le v bolj oddaljena ruska mesta, nikakor pa ne v Sibirijo prognani. Tako na pr. bil je znani Aleksander Hertzen prognan v Perm, ki leži še v evropskej Rusiji, a pisal je knjigo o svojem prognanstvu v Sibirijo. Tem večjo pozornost pa je v krogih, ki se zanimajo za Sibirijo in njene razmere, vzbudila knjiga o Sibiriji, ktero je nedavno izdal angleški duhovnik Henry Lansdell.* Ta pisatelj, ki je l. 1879. prehodil vso Sibirijo od iztočne do zapadne strani ter se posebno za ječe in jetnike zanimal, piše popolnoma nepristranski o Sibiriji ter popravlja večkrat neresnice, ktere so o Sibiriji drugi pisatelji raztrosili. Njegov namen je bil, razdeliti sveto pismo med jetnike. Dobil je, ko se je odločil potovati po Sibiriji, priporočilna pisma do moskavskega metropolita in do ministra notranjih zadev. Dovolili so mu tedaj pregledati vse ječe; on je morebiti prvi, ki je prehodil vso Sibirijo.

Henry Landsdell nastopil je svoje potovanje meseca majnika l. 1879.; vzel je toliko knjig seboj, da je napolnil tri vozove. Prišedši v Nišni Novgorod najel si je tolmača ter šel skozi Kazan in Perm v Ekaterinenburg. Od tod se je napotil proti vzhodu v Nikolajevsk nasproti otoku Sahalinu. Zapustivši Nikolajevsk napravil se je proti jugu, peljal se od Vladivostoka v japonskem morji po ladiji ter se vrnil skozi Yokohamo in San Francisko na Angleško, kamor je dospel 25. novembra l. 1879. Najprvo se je na svojem potovanji odpočil v Tjumnu, kamor pripeljejo vse zločince iz Evrope ter jih potem razdelé po Sibiriji. Vsega skupaj je Lansdell 5 mesecev po Sibiriji potoval. V svojej knjigi nam popisuje razne zločine, pové število prognancev in kako jih v Sibirijo transportujejo. Število istih, ki so prognani v Sibirijo, znaša vsako leto 17.000—20.000, sevéda z otroki in ženami vred, ki prostovoljno prognancem sledé.

Trideset raznih zločinov posledica je, da pošljejo zločince v Sibirijo. Nekteri, in teh je najmanje 20%, so bili zategadel prognani, ker jih je občina iz svoje srede zapodila. Ako je ud občine postopač ali pijanec, ali noče za svojo družino skrbeti ali pa se brani davek plačevati, tedaj

* Knjiga se imenuje: Through Siberia. By Henry Lansdell. With Illustrations and Maps. Two Volumes; London: Sampson Low.

se zbere občinski zastop (миръ), povabi tudi dotičnika k seji, in ako se spozna, da je občini nevaren in škodljiv, pošlje ga potem ona na svoje stroške v Sibirijo. To razsodbo potrdi navadno višja administrativna oblast. Dotičnika pošljejo potem v Sibirijo kakor naseljenca, nikakor pa ne dela tak prognanec v rudokopih. Ta naprava je sama na sebi občinam jako koristna, ker se na ta način rešijo potepuhov in pijancev. Iz tega se razvidi, da so ruske občine jako autonomne. William Heypworth Dixon nam v svojej prezanimivej knjigi o Rusiji* bolj natančno ruske občine — ali kakor jih pisatelj imenuje „russische Dorfrepubliken“ — popisuje. Ruska vas je po njegovej definiciji vaška republika, vladana po posebnih postavah od voljenega vladarja. V takej vasi stanujejo ljudje, ki se bavijo z énim in istim poslom, ljudje ki ne morejo zapustiti zemlje, katero obdelujejo, ljudje ki plačujejo skupaj davek ter dajejo državi v imenu občine določeno število vojakov. Te vaške republike nahajajo se le tam, kjer stanujejo čisti Rusi. Te občine obsegajo vso zemljo, ki leži okoli starih ruskih glavnih mest — okoli Novgoroda, Vladimira, Moskve in Pskova. Premoženje v takej občini je skupno; zemljo razdelé v enake dele med posamezne rodovine. Nastale pa so te občine tako, da se je na énem kraju zbralo 60—80 ljudij, ki so si na določenem kraju sezidali hišo tik hiše. Ti si volijo iz svoje srede starosto, obdelujejo zemljo skupno ter si v sili eden drugemu pomagajo. Zemljo razdelé vsaka tri leta v toliko parcel, kolikor je omoženih parov v vasi, in vsaka tri leta si volijo zopet starosto. Navadno volijo za starosto najbogatejšega moža v vasi. Starosta je župan, od države pripoznan uradnik, pa tudi nekaj patrijarh. Vsi udje občinski imajo enake pravice, bogatin kakor revež. Toliko o vaških republikah.

Kazni prognancev so jako različne. Razločevati moramo tú prognance, ki so izgubili vse pravice, in take, ki so jih le nekaj izgubili. Zakon prognanca prve vrste je neveljaven; njegova žena se sme zopet omožiti. Tak prognanec si ne more nobenih pravic pridobiti; on ne more nobenega javnega pisma (dokumenta) podpisati in nobene službe ali časti opravljati. Prognanci ženskega spola smejo se le tedaj zopet omožiti, kedar so iz ječe izpuščeni, ako so se popolnoma poboljšali. Moške kakor ženske pošilja država, kedar so prestali kazen, zopet v domovino, ako to za dobro smatra. Žena in otroci spremljajo lahko prognanca v Sibirijo ter dobivajo od države hrano in stanovanje. Ako pa želi mož svojo ženo v Sibirijo spremiti, mora na lastne stroške potovati. Tisti prognanci pa, ki niso izgubili vseh pravic, mogó pa za svoje življenje skrbeti, kakor jim drago. V nekterih slučajih smejo v lastnih hišah stanovati ter morajo

* *Frei-Russland von William Heypworth Dixon, deutsch von Adolf Strodtmann 2 bände Berlin, verlag von Franz Duncker 1870 (autorisirte übersetzung).*

le nekoliko ur na dan za državo delati. Navadno jim je nekoliko časa v jetnišnici stanovati. Ako se dobro obnašajo, dovolijo jim kmalu, da smejo zvunaj ječe s svojo rodbino stanovati, le določeno delo imajo vsak dan opravljati. Žene prognancev dobijo včasih službe v privatnih hišah. Le malo zločincev je za vse življenje prognanih v Sibirijo. Tiste zločince, ki niso izgubili vseh pravic, pošiljajo v zahodno Sibirijo, one pa, ki so izgubili vse pravice, v najbolj vzhodne kraje sibirske, tako na pr. v Sahalijo. Znano je, da mnogo prognancev pobegne, kar ni baš tako težko. Iz tega pa naj nikakor ne sklepamo, da je pobegnoti jako lahka stvar. Nekaj rubljev kozaku ali uradniku nižje vrste v roko stisniti, pa se dá mnogo opraviti. Večkrat se zgodi, da zmanjka zločincu na begu živeža ali pa da ga prebivalci ustrelé. Prognanci, ki so na več let obsojeni, pobegnejo navadno iz kraja, kjer so znani, ter se dajo v drugem okraji zopet ujeti, ko se začne zima. Tu nočejo povedati, kaj so in od kod so, in dotične oblasti jih kaznujejo kakor vlačugarje. Ako jih pa spoznajo, ne velja vsa kazen pred begom prestana prav nič, dà vrh tega jih še s palico kaznujejo.

Preje so morali prognanci peš v Sibirijo potovati, sedaj jih pa transportujejo po parobrodih in železnicah. Lansdell je videl l. 1874. z lastnimi očmi trumo zločincev, ki so bili v Sibirijo obsojeni. V prvi vrsti so šli najhujši zločinci ukleneni, v drugi vrsti manjši zločinci, potem prognane ženske in slednjič žene in deca prognancev. Na potu jih obdarujejo meščanje; v Moskvi pa je društvo, ki podpira z denarjem prognance. „Od Moskve peljejo se prognanci po železnici do Nišni Novgoroda, od Nišni Novgoroda do Perma peljejo se po parobrodu, od tu do Ekaterinenburga pa zopet po železnici in od tu do Tjumna, kjer zločince razdelé. Tiste, ki so obsojeni v zahodno Sibirijo, transportujejo tja po parobrodih, ako je mogoče, ako pa ni, morajo pa peš iti. Tiste pa, ki so v vzhodne kraje prognani, spravijo po barobrodih do Tomska, od tam naprej pa gredó peš. Vsak tretji dan je prognancem za počitek odločen. Sedaj jih vlada na boljši način transportuje. Da ne potujejo po vsej Aziji, spravijo prognance v Odesi na parobrode. Od tu se peljejo skozi sueški kanal v indiški ocean in od tu črez veliki ocean na ravnost v Sahalijo.“

Za transport prognancev je določen jako prostoren parobrod: „Nišni Novgorod“. O tem parobrodu kakor tudi o transportu prognancev donesel je neki angleški list jako čudne in grozne stvari ter celó trdil, da je na zadnjem prevozu na tem parobrodu 250 jetnikov umrlo, mnogo pa nevarno zbolelo. Lansdell pa spričuje, da je tisti parobrod z jetniki ravno takrat dospel v Vladivostok, kakor on; vsi jetniki so bili zdravi, le eden je bil na potu umrl. Le malokdaj dovoli vlada, da potujejo prognanci boljše vrste sami pod spremstvom žandarjev. Politični zločinci pa smejo včasih

sami potovati. V Sibiriji je tudi še mnogo ljudij, proti katerim še preiskava ni končana ter še čakajo na sodbo.

Ruske oblasti pospešujejo društva, katerim je namen prognancee podpirati. Ta društva podpirajo posebno žene in deco prognancev. Prognanci so s hrano dovolj preskrbljeni ter jim nikakor ni treba lakote trpeti, a zgodi se čestokrat, da zaigrajo jetniki hrano, ker nimajo denarja. Kar se tiče dela jetnikov, je bolj gotovo, da jim ga manjka, kakor pa, da so z delom preobloženi. In vodje jetnišnic tožijo sami, da jim manjka dela za jetnike. — Smrtna kazen obstoji, a ne za navaden umor. Insubordinacija in manjši prestopki kaznujejo se s posameznim zaporom (Einzelhaft). A neki jetniški nadzornik je rekel Lansdellu, da je nevarno ruskega kmeta kaznovati s posameznim zaporom, kajti on lahko znori, ker nima ničesar, na kar bi mislil.

Od Tobolska se je Lansdell vozil na parobrodu, na katerem so bili prognanci. Vodja na parobrodu mu je svetoval, naj razprodaja knjige, in res se je oglasilo 44 jetnikov. Tu nam tudi popisuje cesarsko topilnico v Barnavtu. Lansdell je tudi prišel v provincijo Transbajkalijo, kjer so rudokopi nerčinski in najbolj razvpite ječe sibirske, ječe v Kari, Hiti in Petrovski. Tu pobija pisatelj vse laži, ktere so se raztrosile o teh ječah, kakor tudi o neusmiljenem ravnanji s prognanci. Tako se je na pr. mnogo pisalo o tem, da ne vidijo prognanci, kateri delajo v rudokopih, nikdar več solncea, ampak da so zmirom pod zemljo, kar je pa prav debela laž. Tako so tudi nekteri pisatelji, ki niso nikdar Sibirije videli, trdili, da morajo v rudokopih nerčinskih otroci in žene neprenehoma kopati živo srebro, kar jih počasi ugónobi. V rudokopih nerčinskih pa celó živega srebra ni. Jetniki, ki kopljejo v rudokopih, so vsake 14 dni popolnoma prosti; žene in otroci pa ne delajo nič. Lansdell je obiskal tudi karsko ječo; jetniki so šli zvečer k svojim rodbinam ter tam prenočili. Vojaki in nadzorniki imajo isto hrano, kakor jetniki. V zlatih rudnikih delajo prognanci 13 ur na dan, med tem časom pa tudi mnogo počivajo ter se krepčajo. V nekej ječi je bilo 30—50 starcev, ki se niso več bavili z delom. Polkovnik Konovovič je storil mnogo za prognancee. On je sezidal 18 poslopij za jetnike, med temi tudi ljudsko šolo. Sploh se jetnikom ne godi slabo. Ako se pošteno obnašajo, godi se jim tako ali pa še boljše, kakor jetnikom v drugih deželah. Zgodi se čestokrat, da prosijo finski zločinci, ki so na več let v lastnej deželi obsojeni, ruskega carja, naj jih pošlje kot naseljence v Sibirijo, in on jim navadno to dovoli.

Sibirija se je Lansdellu jako dopadla. Sibirski zrak je jako zdrav in zemlja jako rodovitna. Življenje v Sibiriji ni drago. V zahodnej Sibiriji velja na pr. ovca 2 schillinga (= 1.2 gl.) in postrv, ki vaga 10—12 funtov, 50 kraje. n. v.

Pisatelj nam v tej svojej knjigi tudi popisuje razne narode, ki stanujejo v Sibiriji, kakor verske razmere ter pobija večkrat krive nazore in laži, ktere so se raztrosile o Sibiriji. Zato moramo biti g. Lansdellu jako hvaležni, da je pisal popolnoma nepristranski o Sibiriji ter nam jo tako slikal, kakoršna je, ne pa tako, kakoršna nikdar ni bila. — Sibirija šteje po najnovejšem številenji 1,388.000 duš; gubernij Tomsk je najbolj obljuden, on šteje 324.000 prebivalecev.

Aleks. Hudovernik.

Slovensko tožilno pismo iz l. 1648.

Priobčil *M. Slekovec.*

Sledeče pismo od l. 1648., čegar original, jako slabo pisan koncept sam hranim, je tožba Središčanov zoper ormoškega grajščaka in je ne gledé na jezik že zaradi tega važno, ker nam kaže, da se je uradnijam smelo že l. 1648. v slovenskem jeziku dopisovati. Ker je pismo le koncept, je v njem marsikaj okrajšanega, popravljenega in tako slabo pisanega, da se težko bere. Na ostalih dveh (1 in 3) stranéh ravno iste pole ste še dve koncipirani pismi, pa obé le v nemškem jeziku. Na četrtej strani je rubrum. Vse štiri strani je éna in ista roka pisala; na prvej je letno število: 1648, na tretjej pa stoji: „datum 8. Jāner 648.“ —

Pismo to je kopiral tudi že č. g. Orožen, ki je v čitanji starih listin mojster. Glasi se takóle:

Mi: Gospodin Groff Landts V Stajerie ij wsa suetloga orsaga milostiuna ij visoko postuvana Gospoda.

Dostakrat smo se mi siromake purgare sreanskoga varosa pertoshili, ij pomochi iskali per suetlim orsage de bi mogli en mir imeti koker druge mesta no drúge varosche v Staierie imaiio, dosta smo tosba popisanih naprei dali, *koliko smo po nashem rihtnem Gospone pete adame Fraierie marhe pogubile, koko nas ie sam robil uosil skouane u shelese po turskim sakone ij sbel takai she uarossa nasoga sreanskoga rihtara ni krinoga ni dusnoga g. Stefana Kosca, ueliki rasboi inu gwalt uchinil simo use nashe prauice inu potem rasboii ij uose smo ga mi pre suetlim orsagam kruto iako sathosili, od orsaga beuelih nemo antuetuali ij skusi prishene nashe dua purgara poslali s kateroga beueliha copie smo resomeli de bi on imal nas sa prauice pri usem mirom pustiti, od usega rasboia na nashem purfriti ij gwalte se sdershati ij s name porachunati kuliko bi mo bili dusni na austaute stibre ij takoi seche mo ie bilo narucheno de bi imal en ordentlih extract uen suoiga vrbariuma dati on pak sato orsasko sapoued nistar nemara, semuch ie posemtoga supet gwalt uchinil ka ie na naschemo brodo due ladie skusi suoie

catane pustil odpelati, uesdar supet nas ie porobil i nasho marho na nashem púlfrite rasboi uchinil, ij nam ie ueliko gualt sartal (?), kateroga ne bi dushen chiniti, okú bi mo glih dusni bili, semuch bi nas moral s praunico iskati, ar mo nismo utekochi, semuch smo namesti sglauami ij smarho, ij* . . . i negoue catane bili u nashem varoshe en celi tieden, dali smo iem slepo dosta piti ij iesti, i toga niso sa dobro imali semuch so sami rasbiali v nashem varoshe kure louili ij strelali na sromoto ij takai she kradli kar so mogli, pili silo po kerzmah a nistar platili.

Marco Lakuš, Jacob Prepelez, Juán Workho,
Thomass Sagorez, Juán Lessiak, Peter Duth.

To so imena nekterih tržanov, ki sledijo pismu z dostavkom, kaj so „catani“ — konjiki kteremu vzeli. Vzeli so jim skupaj „19 glau“, kakor se bere na konci pisma. Enaka imena najdejo se tudi v drugih zapisnikih in so izvzemši „Duth in Lakuš“ še dandanes v Središči udomačena. V svojej zbirki imam tudi zabeleženo, da je l. 1646—1649. bil Ivan Tobellius varoški pisar v Središči in po tem takem je on to slovensko tožbo pisal.

Zgodovinske črtice

o nekdanji provinciji Windischgraz.

Priobčuje *Davorin Trstenjak*.

XXI.

Ustanovitev erkeve v Kotlah l. 1367.

Patrijarh Marquard dovoli župniku sv. Martina v slovenje-graškej dolini, da postavi erkev v čast sv. Fortunata in Felicijana v Kotlah l. 1367. V „provincijo Windischgraz“ so spadale tedaj še tudi koroške Kotle, ki že danes na Koroškem tik štajerske meje stojé. Še za cesarice Marije Terezije so bile Kotle pod celjskim okrajem (Cillier-Kreis), da si ravno pod crkveno oblastjo labodskega škofa. Črez kotelsko faro ima veliki župnik sv. Martina nad Slovenjim Gradcem patronat, iz patrijarhovega potrdilnega pisma pa zvemo, kako je do tega patronata prišel, kdaj je bila erkev postavljena, in da je stala kotelska fara pod št. martinsko; torej so morali št. martinski dušni pastirji in kotelski župljani skozi slovenje-graško (zdaj starotrško) faro k crkvenim opravilom hoditi.

* Zdaj sledi: „moral sm“, kar pa je prečrtano.

Patrijarh Marquard je vladal od leta 1365—1384. Bil je preje prošt bamberski in kancelar cesarja Karola IV. Cesar ga je, ker je bil v državnih poslih izurjen, papežu Urbanu V. posebno priporočil, in ta ga je imenoval patrijarhom oglejskim.

Porodil se je v Augsburgu, kjer je bil tudi škof, in izbaja iz plemenite rodbine: Randeckov. Slovesno je bil umeščen kot patrijarh, in podal se je sam k cesarju v Frankfurt, da mu on osebno izroči posvetno oblast črez oglejsko patrijaršтво.

Marquard je živel v prijaznih razmerah z vsemi svojimi sosedi, skrbel je za dobro urejeno in zakonito stanje svoje dežele in dal modre zakone. Po svojem notarju Odoriku je dal vse privilegije in pisma, ki se tičejo patrijarških „fevd“, daril in pravic v posebno knjigo spisati pod naslovom: *Thesauri claritas*. Stolno po potresu porušeno cerkev oglejsko je dal popraviti ter izdal za popravila 9000 zlatov. Da si je bil ravno ljubitelj miru, bil je ipak zapleten v marsiktere homatije, v katerih pa je znal zmirom svojemu patrijarštvu veljavo ohraniti. Sledeča listina tudi po blagej roki g. barona Czörniga meni izročena, je edina iz dobe Marquardovega vladanja, ki se tiče slovenje-graškega okrožja. Imenitna je zaradi tega, da zvemo za početek kotelske fare in za ime njenega blagodušnega ustanovitelja. Glasi se takó-le:

„Marquardus Dei gratia S. Sedis Aquilegiensis Patriarcha dilecto nobis in Christo Marquardo: dicto Purthamer, Plebano plebis S. Martini in Valle de Windisgratz nostre Aquilegiensis Dioecesis salutem in Domino.

Sicut nobis Tua exposuit devotio, tu diligens decorem domus Dei Capellam unam sub vocabalo S. Agnetis et Sanctorum Martyrum Primi et Feliciani cum subsidio populi tuecure subjecti pro hujusmodi felici opere intercedentis proposuisti construere in Plebe et cura tuis, in loco qui dicitur Chotelach dicte nostre Dioecesis et eandem Capellam dotare mediante subsidio antedicto bonis quibus unus Capellanus celebrans divina Officia in eadem congrue poterit substensari, super quibus nostrum postulasti assensum. Quia igitur debemus et volumus prompti in talibus et favorabiles inveniri, in hiis cum grato concurrentes affectu construendi et hedificandi Capellam modis superius expressis devotioni tue liberam tenore presentium concedimus potestatem: nolentes ex hoc Matricis Ecclesie juribus in aliquo derogare: ymo, quod eadem Capella sine Cimiterio existens, subjecta existat plebi predictae, prout alie Capelle in Aquilegiensi Dioecesi subjecte existunt.

Datum harum sub nostri sigilli impressione litterarum Aquilegie die XXV. Octobris anno Domini MCCCLXVII. Indictione quinta.“

Gaudiolo, notarius.

Naj še tukaj priklenem listino, ktere ni P. Bianchi popolnoma prepisal, marveč je samo nje zadržaj g. baronu Czörnigu naznanil.

MCC (druge številke so že skažene). Item in MCC Reverendissimus olim D. Patriarcha Raymundus tamquam verus possessor, et existens in possessione pacifica, pro se et Ecclesia sua Aquilegiensi, Windisgratz et Provincie predictorum constituit suum Capitaneum in eisdem generalem D. Henricum de Wlkocen, ut clare patet.

Patrijarh Raimund je vladal od leta 1273—1299.; v tej dobi je torej moral D. Henricus de Wlkocen capitaneus generalis v Slovenjem Gradci biti.* Je-li „de Wlkocen“ — iz Velkovca? Kdo nam to razjasni? —

Da se spominu ohrani, priobčim tukaj tudi zadržaj druge listine hranjene v arhivu mestne cerkve sv. Elizabete.

1512. Večer, v god sv. Andreja v Doberli vesi (nemški pisano: Oberndorf).

Janez prošt v Doberli vesi, archipresbyter v junskej dolini, podpiše svoj: Vidimus! slovenje-graškemu (sv. Pankraca) župniku: Martinu Scharffenwind-u, gledé privilegija, kterega je podelil cesar Friderik: „dem Bischof Aeneas von Senis Comendator der Pfarre Windischgrätz“ v Neustadtu, v dan spreobrnenja sv. Pavla, l. 1453.

Aeneas je iz starejših privilegij dokazal, da ima slovenje-graški župnik na vseh svojih imanjih črez svoje ljudi sodnijsko oblast, samo ne črez življenje in smrt, in pravico ribljenja in lovljenja. Iz te listine zvemo, da je bil leta 1512. Martin Scharffenwind župnik sv. Pankraca v Slovenjem Gradci. Enako pismo je istemu župniku vidimiral opat št. pavlovski dne 27. decembra l. 1510. (po poročilu g. prof. dr. Bidermanna).**

Leta 1404. pa je bil župnik sv. Pankraca v Slovenjem Gradci: „Wisent der Muttel“, in bil je tudi „Erzpriesterin Kaernthen“, kakor priča listina hranjena v arhivu mestne cerkve sv. Elizabete.

Priča tega potrdilnega pisma je bil njegov brat: Gerlah, župnik pri sv. Martinu nad Slovenjim Gradcem. Pismo je pisano v god sv. Jurja. Št. martinski župniki so tudi imeli lastno hišo v slovenje-graškem mestu, kakor priča listina iz leta 1434., v god sv. Jurja pisana, in je tudi hranjena v gore omenjenem arhivu.

Druge listina iz leta 1358. dne 29. maja, nam pové, da podeljujejo

* Leta 1273. je bil župnik sv. Pankraca Crafto; on je daroval dve kmetstvi gornje-graškemu samostanu.

** Okoli leta 1455. imenuje se župnik sv. Pankraca: Georg Schewchenpalk,

patrijarhi oglejski: Nicolaus, Jakob, škof v Feltri in Bellutnji, Prothiva, škof senjski (Zengg), Botho, škof in Marcus škof (imena sedežev se ne morejo več brati) vsem, ki se v osmini sv. Katarine spovejo in v kapeli slovenje-graškej pred oltarjem sv. Katarine sv. mašo poslušajo, 40 dnevne odpustke. —

Patrijarh Nicolaus de Bohemia, filius illegitimus cesarja Karola IV. je po prizadevanji svojega očeta od papeža Klementa VI. bil na patrijarško stolico postavljen (1350), in je vladal blizu do konca leta 1358. Preje je bil škof v Neuburgu.

Ko je bil „Wisent der Muttel“ župnik sv. Pankraca v Slovenjem Gradci, bil je patrijarh oglejski: Antonio II. Panciera, ki je vladal od leta 1402—1408. Bil je slab plačevalec, zakopal se v dolgove že kot škof concordijski, dolžili so ga marsiktere nerednosti, in zato ga je papež Gregor XII. od patrijarštva odstavil. Kdor se hoče obširnejše o njem podučiti, naj bere: Rubeis col. 1004. Liruti, Cod. diplom. Frangipane.

V istej dobi leta 1419. je Johannes von Laak ustanovil špital v slovenje-graškem mestu. Špitalska cerkev sv. Duha v gotškem slogu je bila zidana in dodelana leta 1494.

Župnik „Wisent der Muttel“ se že nahaja v listinah starotrškega arkiva l. 1391. V listini vojvode štajerskega Wilhelma iz leta 1399. se imenuje ta župnik: Wisent Mürtlain. Iz videmskih listin pa imam sledeči posnetek iz dobe patrijarha Janeza:

„Jodocus, quondam Martini fabri de Windischgrec nobis praesentatus per dilectum in Christo Wisentonem plebanum s. Pangracii in Windischgrec ad titulum suae filialis ecclesie sancti Urbani in Wolfspach.“* Torej je podružnica sv. Urbana že takrat stala.

Takrat je bil vladar črez Štajersko vojvoda Albrecht III., ker še ni bil Leopoldov sin Wilhelm polnoleten. Patrijarh oglejski in crkveni vladar črez slovenje-graško provincijo pa je bil Janez V. (1387—1394). On je bil preje škof v Litomišli, in je bil sin markgrofa moravskega Janeza. Bil je slab vladar ter se več briga za pse, sokole in komedijante, kakor pa za blagor crkve. Plemič Tristan Savorgnano, njegov sovražnik, ubil ga je meseca oktobra l. 1394. Grda furlanska drhal pa je njegovo poslopje do golega obropala (glej Rubeis, Monum. eccles. aquil. in Ciconi, Raccolta itd.).

* Dolina od podružnice sv. Miklavža do sv. Urbana se v starih urbarskih pismih imenuje Wolfsbach, zato ime: „st. Urban. in Wolfspach“. Ime župana Volčjak, ktero so pozneje skazili v Oučjak, se pričuje, da je Wolfsbach prevod slov. imena: Volčjak.

Drobnosti.

Slovenski pisatelj Marko Glaser. Letos 21. aprila je obhajal preč. g. častni kanonik in župnik pri Sv. Petru blizu Maribora, občespoštovani in ljubljani Marko Glaser, svoj 76. god. Izmed štajerskih slovenskih pisateljev, ki še zdaj živijo, je le g. zlatomašnik Anton Šerf, pens. župnik v Svetinjah, starejši; rodil se je 17. maja l. 1798. v radgonskeji župniji. Eno leto mlajši od Glaserja je zlatomašnik, preč. dr. Jožef Muršec, professor štaj. realke v Gradci v pokoji; rodil se je 1. marca l. 1807. pri Sv. Bolfanku v Slov. Goricah. Še eno leto mlajši je preč. g. stolni dekan mariborski, Juri Matjašič, rojen 22. aprila l. 1808. v ptujskeji samostanskeji župniji; letos dne 29. julija stopi tudi on v kolo naših visokočastitih zlatomašnikov. Črez tri leta se jim bode pridružil č. g. Jožef Hašnik, župnik in duh. svet. pri sv. Jurji.

Ko je preč. g. Marko Glaser leta 1879. obhajal svojo zlato sv. mašo, izdal je njegov nekdanji kaplan, g. France Zmazek, knjižico z naslovom: „Fara sv. Petra pri Mariboru“ z Glaserjevo podobo. Tam se nahaja Glaserjev životopis od str. 50 do 56. Na str. 54. berem: Za ude teh dveh družb (Sreca Jezusovega in Marijinega) so že pred spisali knjige: „Zlate bukvice od Sreca Jezusovega in Sreca Marijinega“, polne božjega duha.

Ker knjižica g. Zmazeka nič več o Glaserjevem slovstvenem delovanji ne pové, hočem sicer natančni životopis z nekaterimi podatki dopolniti. Na str. 55. piše g. Zmazek: „Kdo ne pozna njih gostoljubnosti? Marsikteri se je že prepričal, kako radi pri dobri kapljici svoje goste razveseljujejo. Podložnim in sovrstnikom svetnega in duhovskega stanu veselo uro pripraviti, jim je veliko veselje.“ Med temi gosti sem bil večkrat tudi jaz, in sem pri tej priložnosti zvedel sledeče o slovstvenem delovanji Glaserjevem.

Tiskana so tá-le dela: 1. „Dušni vižar. Molitne bukvice za katoliške kristjane, katere zapopadejo lepe juterne, večerne, mašne, spovedne ino druge molitve, litanije ino cirkvene pesme. Z deset podobami. V Gradci 1838. Na prodaj pri Karoli od Peball, mestnemu bukvovezu v poštni ulici. Postgasse Nr. 162.“ 8°, 178 strani, in še 84 stranij pesnij. Med temi je nekaj Glaserjevih, 12 pa Volkmerjevih. Vse Glaserjeve knjige so pisane z bohoričico.

2. „Zlate bukvice od Sreca Jezusa ali brumno navizanje serčne ljubezni k Jezusi no Mariji. Za vse brate no sestre totoga zedinstva. Z dopušenjem visoke časti naj urednešega gnađlivega firšta gospoda Romana, sekovskega škofa; na svetlo dal Marko Glaser. Drugi natis. Na prodaj pri Jožefi Sirolla v Gradci 1843.“ 8°, str. XXIV, pa 328. Za vsem je knjiga doživela 7 natisov; prvi je blizu iz l. 1840.

3. „Maria perbežalše grešnikov. Molitne bukvice k svetem srci Marije za spreobrnjenje grešnikov. Z dopušenjom visoke časti naj urednešega gnađlivega firšta gospoda Romana, sekovskega škofa; na svetlo dal Marko Glaser. V Gradci 1845. Pri Jožefi Sirolla, bukvovezari na velkem placi Nr. 222.“ V tej knjigi je natisnenih 9 Volkmerjevih duhovnih pesnij.

4. „Molitne bukvice za šolarje.“ Teh sam več nima, pa tudi letnice ne vé povedati.

Marko Glaser je pisal tudi 3 ali 4 nemške molitvenike; enemu je naslov: „Maria Hilf!“ Pa o njih mi ni hotel nič več povedati, rekši: Nočem, da bi me šteli med Nemce.

V zapuščini rajnega župnika Laha sem našel rokopis Glaserjev, in sicer šaljivo pesen od smrti; pisana je leta 1832. Hranim še obilico drugih, večidel pobožnih pesnij Glaserjevih. Č. g. Mihael Lendovšek mi je izročil l. 1881. Glaserjevo: „Zvonov hvala“, zapojena pri žegnovanji velikega zvona pri sv. Barbari blizu Wurmberga. 1837.“ Pesen je natisnena in šteje 14 kit po 6 vrst.

V Glaserjevih prsih bije plemenito, ljubezni polno srce; plemeniti so tudi čuti iz njega izvirajoči, ki odmevajo iz njegovih spisov, bodi si prosaičnih, bodi si pesniških. Sodbo, ko so izrekli naš Slomšek o Volkmerji, smemo obračati tudi na njihovega ljubimca Glaserja: „Priprosto so tekle njegove pesni v visokem duhu, čeravno v borni obleki; duh pa oživlja, pismenka mori.“

Dr. Jožef Pajek.

Slovenske Talije 50. zvezek je izdalo „Dramatično društvo“ v Ljubljani za leto 1881. Knjiga obsega na 459 str. v 16° sledeče igre: 1. *Precijoz*. Igrokaz v 4 dej. A. Wolf—Cimperman. 2. *Žila*. Veseloigra v 2 dej. M. Babo—Cimperman. 3. *Ujetniki carerne*. Veseloigra v 2 dej. Bayard—Cimperman. 4. *Zapirajte vrata!* G. P. Cesenante—V. E. (glej Kres I. 1881. str. 682). 5. *Dragocena ovratnica*. Po ital. V. Eržen. 6. *Pol vina, pol code*. Vesela igra v 1 dej. K. Trifkovič—V. Eržen. 7. *Jedno uro doktor*. Burka v 1. dej. Poslov. Alešovec. 8. *Srečno novo leto!* Šaljiva igra v 1 dej. Po srbskej igri „Čestitam“ Koste Trifkovića poslov. P. — Veseli nas, da so se podale Slovincem v prevodu dve igri srbskega pokojnega dramatika K. Trifkovića, in želeti bi bilo na korist domačemu slovstvu in vkusu, da bi se sploh bolj oziralo na slovanske dramatične proizvode. —

Nov slovenski rokopis iz l. 1582. V nekej knjigi bivšega Dolskega arkiva, ki se zdaj v kranjskem muzeji nahaja, našel je g. Deschmann, kakor poroča „Lj. Zvon“ II. str. 251., slovenski prevod štirskega vinogradskega zakona z naslovom: GORNIH BVQVI od kraľave Suetlosti offen innu poterien general innu Priuilegium Is Nou u Slaufenfki Jefigk fstulmazhan skufi Andrea Rezla Farmostru na Rakj. Anno M: D: LXXXII. — Spomenik je pisan na 27 listih fol. in je bajé v formalnem in leksikalnem oziru preimeniten za naše slovstvo.

Balkanska presa. „Belgrader Correspondenz“, kateri list Slovincem znani J. M. Bogović ureduje, prinaša v svojem 30. broji naznanilo, da začne od 1. maja (19. aprila) izhajati dvakrat na teden na celej poli v Belem gradu političen list v nemškem jeziku pod imenom: „Balkanpresse“, in veljá na leto 10, na pol leta 5 gold. Naročnina naj se pošilja v Belgrad uredništvu „Balkanske prese“ Kosančičev venac 13. Kdor dobi 9 naročnikov, ima 10. list zastonj. — List bode v prvej vrsti zastopal slovansko stalističe in seznanjal druge narode s pravim položajem na balkanskem polotoku. Podlistek bode prinašal povesti iz narodnega življenja in jemal gradivo iz krvavih časov od Kosovega polja do prihoda „cara osvoboditelja“. Ker bode ta list za bodoči skupni razvitek jugoslovanskih narodov velike važnosti, priporočamo ga gorko slovenskemu občinstvu. To podvzetje zasluđuje občo pozornost vseh Jugoslovancev! —

Bestušev-Rjumin, Biografii i harakteristiki Schlözer, Karamzin, Pogodin, Solovjev, Ejlevskij, Giflferding. Knjigarna Karbasnikov Petersburg Litejnij 48. Cena 2 r. 50 kop. Tako se glasi knjiga, ktero je ravnokar izdal ruski zgodovinar Bestušev-Rjumin. V tej knjigi nam popisuje životopise mož, ki so si za slovansko mnogo zaslug pridobili.

Ivan Sergejevič Turgenjev. Otryvki iz bozpominanj svojih i čužih. I. Stari portrety. (Odlomki iz lastnih in tujih spominov. I. Stari portrety.) Ti spomini bili so že lansko leto tiskani v podlistku ruskega dnevnika „Porjadok“, a letos so izšli v posebnej knjižici: „Ruskaja biblioteka tom. 40,“ str. 47, 8°; 68 nov. ter se dobivajo v Helf's Buchhandlung, Kärntnerring 6. — Znani pisatelj nam tu podaje slike (spomine) iz svojih otročjih let. Ta knjižica je letos že tretje delo, s katerim je slavni novelopisec Turgenjev slovanski svet razveselil. — Prvo delo je bilo „Pesen zmagonosne ljubezni“ (glej Kres str. 64), drugo pa novela „Oščajanij“ (obupanec), ki je izšla mes. jan. v Vjestnik-u Evropy.

Al. H.

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.